

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Adam Grill

Norsko v procesu evropské integrace

Diplomová práce

Olomouc 2019

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Norsko v procesu evropské integrace vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci 15. srpna 2019

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. PhDr. Vlastimilovi Fialovi, CSc. za odborné vedení, konzultace a cenné rady, které mi pomohly při vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
I. Teoretická část.....	4
1. Teorie evropské integrace	4
1.1. Motivy a okolnosti evropské integrace	6
1.2. Počátky evropské integrace	7
1.3. Vývoj evropské integrace	8
2. Pojem demokracie	13
2.1. Referendum	15
3. Faktory ovlivňující integrační procesy v Norsku.....	18
3.1. Rybolov	18
3.2. Zemědělství.....	19
3.3. Ropa a zemní plyn	19
3.4. Obava o suverenitu	20
II. Aplikační část.....	22
1. Charakteristika politického systému Norska	22
1.1. Přehled politických stran	24
1.1.1. Proevropské strany.....	24
1.1.2. Protievropské strany.....	25
1.2. Voličská základna	27
2. Politický vývoj Norska po 2. světové válce	29
2.1. Otázky týkající se norského členství v ES (EU)	32
2.2. Evropské sdružení volného obchodu (ESVO).....	34
2.3. Evropský hospodářský prostor (EHP)	36
2.3.1. Norské fondy.....	37
3. Norské integrační procesy	38
3.1. Referendum 1972	38

3.1.1. Výsledek referenda s odkazem na jeho příčiny	40
3.2. Referendum 1994.....	42
3.2.1. Výsledek referenda s odkazem na jeho příčiny	43
3.3. Komparace jednotlivých referend	46
3.3.1. Ekonomická oblast.....	48
3.3.2. Sociální indikátory.....	49
3.3.3. Věková perspektiva	51
3.3.4. Komplexní přezkum	52
Závěr.....	54
Seznam zdrojů	58
Seznam tabulek	65
Seznam grafů	65
Abstrakt.....	66
Klíčová slova.....	66
Abstract.....	67
Key words	67

Úvod

Diplomová práce je zaměřena na komplexní analýzu Norska v procesu evropské integrace s důrazem na podrobnou komparaci jednotlivých všelidových hlasování z roku 1972 a 1994. Z politologického hlediska se jedná o velmi významné téma, které popisuje a následně analyzuje jednotlivé norské integrační pokusy s ohledem na dobovou situaci zohledňující celou řadu předpokladů. Dané téma je z evropské integrace velice zajímavé a vyvolává celou řadu otázek a hypotéz souvisejících s dvojitým neúspěchem začlenění do ES/EU. Je nutno si uvědomit, že Norsko je jedna z demokraticky a ekonomicky nejvyspělejších zemí na evropském kontinentu a jeho neúčast na evropském integračním procesu vyvolává řadu negativních signálů vůči samotnému fungování ES/EU.

Cílem diplomové práce je provedení srovnávací analýzy jednotlivých referend, které v konečném důsledku vedly k tomu, že Norsko nevstoupilo do Evropské unie. Ve výzkumu bude zohledněna celá řada proměnlivých faktorů zahrnujících sociální, ekonomické, věkové, či genderové indikátory, s náležitým důrazem na jejich podrobnou komparaci a odlišnosti.

Výzkumné otázky byly stanoveny následovně:

1. Jaké důvody vedly Norsko ke dvojitému odmítnutí členství v ES/EU?
2. Jakou roli sehrály citlivé faktory v referendech?
3. Lze spatřovat rozdílnosti mezi referendem z roku 1972 a referendem z roku 1994?

Jelikož byl výsledek v prvním a druhém referendu téměř totožný, vyvolává to hypotézu k první otázce, která předpokládá nedostatečnou proměnlivost faktorů, jenž v daných referendech sehrály totožnou roli. Cílem bude analyzovat právě tyto okolnosti, které stály za neúspěchem v roce 1972 a 1994 a následně vedly k norskému odmítnutí členství.

V jednotlivých integračních procesech týkajících se Norska sehrála svou negativní roli celá řada faktorů. Jednalo se zejména o oblasti rybolovu, ve které patří Norsko mezi světové velmoci a právem se obávalo umožnit přístup k těmto zdrojům ostatním členům EU. Další oblastí bylo zemědělství, jenž požívalo díky negativním klimatickým podmínkám celou řadu ochranných opatření a v případě vstupu Norska do ES/EU a podléhání režimu Společné zemědělské politiky by bylo konkurenčně

zdevastováno. Mezi další významné faktory patřila oblast zemního plynu a ropy, které z Norska učinily ekonomickou velmoc, anebo otázky týkající se zachování samotné suverenity. Hypotéza ke druhé výzkumné otázce tedy předpokládá, že výše uvedené oblasti sehrály v roce 1972 a 1994 rozhodující úlohu, která ve výsledku vedla k těsnému negativnímu rozhodnutí nevstoupit do EU.

Je nutno si uvědomit, že od roku 1972 do roku 1994 proběhla výrazná změna geopolitické situace ve světě, a přesto byl výsledek v obou zkoumaných obdobích téměř totožný. Co k těmto výsledkům vedlo? Bylo druhé referendum pouhou kopií toho prvního? Třetí výzkumná otázka vyvolává celou řadu dohadů, které budou v práci patřičně rozebrány.

Práce bude primárně čerpat z historických podkladů, které budou zhodnoceny na základě empiricko-analytického přístupu. Zároveň bude použita diachronní komparace s ohledem na již proběhlá referenda v roce 1972 a 1994, jenž umožní jednotlivá všelidová hlasování náležitě zkomparovat. Další použitou metodou bude vědecký popis, který pomůže blíže pochopit definice odborných pojmů, anebo metoda deskripce či historického výkladu, jenž představí teoretickou část této publikace. V neposlední řadě budou také v určitých pasážích aplikovány metody dedukce či indukce, a to pro vyhodnocení statistických údajů a komplexních závěrů.

Díličí zdroje budou čerpány primárně z tuzemské a anglické odborné literatury, které mnohdy budou pro rozšíření informací zahrnovat validní internetové odkazy, odborné články a zahraniční výzkumy.

Pro vyhotovení teoretické části bude stěžejní publikace od Petra Fialy a Markéty Pítrové „*Evropská unie*“, která poskytne odborný výklad historie evropské integrace s rozšířením o konstruktivní komentáře těchto autorů. Mezi další velmi přínosné zdroje patří kniha „*Přímá demokracie v České republice*“ od Pavla Pechance, anebo „*Přímá demokracie*“ vyhotovená Vojtěchem Šimíčkem, které definují teorii přímé demokracie a její následné podrobné rozdělení.

V následné části vztahující se k charakteristice politického systému Norska a jeho vývoje bude neocenitelnou publikací kniha „*Dějiny Norska*“ od Miroslava Hrocha, která poskytne široký výklad norské historie a dobových reálií. Mezi další mimořádně přínosnou knihu patří „*Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*“ Maxmiliána Strmisky, jež dopodrobna rozebírá jednotlivé norské strany, jejich historický vývoj a dosažené volební výsledky s ohledem na voličskou fluktuaci.

Závěrečná komparativní část bude primárně založená na publikaci Cliva Archera „*Norway outside the european union*“, která zkoumá norská referenda týkající se členství v ES/EU s komentářem. Za poslední stěžejní zdroj bych označil výzkum Tora Tørbjorna „*Old and new patterns: The „No“ majority in the 1972 and 1994 EC/EU referendums in Norway*“, který v roce 1997 analyzoval příslušná referenda se zohledněním ekonomických, sociálních, věkových, či genderových faktorů. Jedná se o velmi kvalitní práci, jež poukázala na řadu rozdílů mezi referendy z let 1972 a 1994, avšak řada problémů byla pouze konstatována a blíže nevysvětlena, což bohužel působilo místy nedopracovaně.

První kapitola bude pojednávat o teoriích evropské integrace, které jsou naprosto stěžejní pro pochopení samotné myšlenky integrace na evropském kontinentu. Pro bližší pochopení tohoto procesu je dále nutno nastínit a rozebrat jednotlivé esenciální směry zabývající se supranacionálním, či intergovernmentálním přístupem, které položily samotný základ pro Evropskou unii tak, jak ji známe dnes.

Následující část má za cíl analyzovat samotný pojem demokracie s důrazem na její přímou alternativu. Jedná se o stěžejní kapitolu, jež dopodrobna zkoumá zejména teorii všelidových hlasování dle dílčích klasifikací.

Teoretická část bude uzavřena třetí kapitolou, v níž budu zkoumat a rozebírat dílčí faktory ovlivňující integrační procesy v Norsku. Jedná se zejména o citlivá témata v oblasti zemědělství, rybolovu, ropného průmyslu, anebo národní suverenity, která byla pro Norsko ve všech integračních obdobích naprosto klíčová.

V aplikační části z počátku vymezím charakteristiku a vývoj politického systému Norska s přehledem jednotlivých validních politických stran dle jejich ideologií a mezinárodního zaměření, což hodnotím v této práci za naprosto esenciální. Následovat bude samotný historický vývoj Norska po 2. světové válce se zaměřením na zahraniční politiku s důrazem na otázky v oblasti bezpečnosti, či začlenění do struktur Evropského sdružení volného obchodu a následně do Evropského hospodářského prostoru.

V další kapitole již budou zmíněna samotná referenda z let 1972 a 1994, která budou pečlivě analyzována na základě dobových předpokladů zohledňující lobbingské skupiny či aktuální politickou reprezentaci s patřičným výkladem podloženým dílčími grafy. Posledním bodem bude samotná komparace těchto všelidových hlasování na základě příslušných výzkumů zohledňující nejen zájmové skupiny, ale také dílčí akcenty, které následně uceleně vyhodnotím.

I. Teoretická část

1. Teorie evropské integrace

Již od samotného počátku evropského integračního procesu se objevovala řada úvah týkajících se jednotlivých pokusů sjednocení evropských států. O této akademické disciplíně se začalo konkrétněji hovořit koncem padesátých let dvacátého století, kdy začala probíhat konkrétní formalizace těchto úvah.¹

Většina teoretiků v rané fázi považovala tento jev za proces značně pokročilé regionální integrace, avšak s jejím rozmachem zejména v sedmdesátých letech začala převládat myšlenka jedinečnosti daného projektu, který nemá ve světě obdoby. I přes značné charakteristiky mezinárodních organizací či režimů musím vyzdvihnout právě ohromnou komplexitu celého procesu přesahující výše zmíněné atributy. Přidáme-li k tomu všemu zavádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky, společného trhu a přijetí jednotné měny, dojde ještě k prohloubení těchto tvrzení.²

Pro bližší pochopení tohoto procesu je nutné nastínit alespoň základní přehled nejpodstatnějších teoretických přístupů zkoumajících integraci jako takovou, dle jejich nadstátního (supranacionálního), či mezivládního (intergovernmentálního) přístupu.

Samotná **nadnárodní** myšlenka tkví ve státní delegaci jednotlivých pravomocí ve stanovených oblastech na supranacionální celek, jenž sjednotí svou autoritou dílčí zájmy příslušných zemí, které se vzdaly části své svrchovanosti. Centrální role národních států je tedy omezena ve prospěch nadnárodní autority, která požívá v konkrétních případech rozhodovací pravomoci i na úkor těchto suverénů. Finálním cílem této koncepce je sjednocení členských států v předem stanovených oblastech.³

Dalším modelem je tzv. **mezivládní přístup**, který prosazuje tradiční mezinárodní spolupráci suverénních států formou institucionalizovaných mezinárodních organizací založených bilaterální, či multilaterální smlouvou. V tomto případě však nedochází k přenesení pravomocí a z této příčiny organizace nemají vůči členským státům nadřazené postavení a nepředstavují pro ně autoritu, jejíž vůli se musí přizpůsobit. Na základě těchto poznatků je zřejmé, že tento přístup směřuje

---

¹ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. s. 26-27.

² Tamtéž.

³ JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 6-7.

k nižšímu stupni integrace členských zemí a neumožňuje vytvoření „pevného“ integrovaného celku.⁴

Federalismus patří mezi nejstarší teorie, které se uplatňují v rámci studia evropské integrace. Vychází z latinského slova *foedus*, což znamená smlouva. Jedná se o systém, ve kterém je kombinována moc ústřední vlády s jednotlivými participanty (členskými státy) se silnými pravomocemi. Největší rozmach zažil tento koncept v Evropě na konci čtyřicátých a na počátku padesátých let dvacátého století, avšak po této době se zejména díky náladě ve společnosti na dlouhá desetiletí vytrácí a je nahrazen liberálním mezivládním přístupem. Samotný federalistický koncept byl dokonce v sedmdesátých letech považován za překonaný, avšak následná otevřenost na konci osmdesátých let a přijetí „Jednotného evropského aktu“, které bylo později následováno přetvořením ES na EU, vedlo k jeho opětovné obnově. Aby byla tato skutečnost akademicky a zejména politicky lépe přijímána, přišel John Pinder s transformací tohoto pojmu na neofederalismus,⁵ který neaspiroval na rychlém vybudování evropské federace, ale stanovil si tuto myšlenku jako dlouhodobý cíl. Tuto tezi také podporoval Jean Monnet, anebo Amitai Etzioni.⁶

I přesto, že byla napsána řada federalistických spisů již v meziválečném období, tak dodnes bývá za nejvlivnější práci v této spojitosti označován Manifest z Ventotene, jehož autory byli Altiero Spinelli a Ernesto Rossi.⁷ Jedná se o velmi revoluční publikaci, ve které autoři negativně zhodnocují roli národního státu, jenž je v minulosti zklamal svou neschopností ochránit vlastní občany vůči vnější agresi. Prostřednictvím tohoto díla formulují myšlenku evropské federace, kterou označují za „všelék“ schopný vyřešit zásadní politické problémy, s nimiž se Evropa v minulosti potýkala. Jednotlivé národní státy však byly vůči této myšlence odolnější, než federalisté původně předpokládali, což vedlo k opětovnému ochlazení v integračních procesech.⁸

Druhou nejrozšířenější poválečnou integrační teorií je **funkcionalismus**. Jedná se o směr, který se snažil pragmaticky zohlednit jak nadnárodní, tak mezivládní přístup. Dle funkcionalistů je důležité integraci realizovat postupně, jelikož státy nejsou

---

⁴ JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 6-7.

⁵ PINDER, John. European Community and Nation-State: A case for a Neo-Federalism. *International Affairs*, roč. 62, č. 1. s. 50-51.

⁶ SCHRAM, Sanford. Politics, Professionalism, and the Changing Federalism. *Social Service Review*, roč. 55, č. 1, s. 81-82.

⁷ BURGESS, Michael. Federal Ideas in the European Community: Altiero Spinelli and „European Union“, 1981-84. *Government and Opposition*, 1984, roč. 19, č. 3, s. 341.

⁸ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. s. 50-59.

připraveny převést své suverénní pravomoci v té míře a časové ose, jak požadují federalisté. Je tedy zcela pragmatické zahájit nadnárodní spolupráci v přesně vymezených/strategických oblastech, kde na základě této pozitivní zkušenosti bude integrace pomoci tzv. principu spilloveru (přelévání)⁹ přirozeně rozšířena i na další oblasti.

Funkcionalismus tedy propaguje opačný přístup než federalismus, kdy z počátku neklade důraz na institucionalizaci a vybudování nadnárodní struktury, ale je spíše orientován na sektorovou spolupráci, která bude postupně promítnuta i do politických sfér.

Nejrozšířenější byl tento směr po roce 1950, kdy společenská nálada a evropské rozpoležení úspěšně naplňovaly jeho předpoklady. Na jeho základě bylo v roce 1951 vytvořeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), či později v roce 1957 Evropské hospodářské společenství (EHS), anebo Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM), které se zasadily o rozvoj v oblasti evropské integrace a znamenaly zásadní průlom v jejím samotném procesu. I v tomto tvrzení však musíme zůstat mírně skeptičtí, jelikož metoda nadstátní integrace nebyla uplatňována bezvýhradně a jednalo se spíše o vybudování hybridního rámce spolupráce, v němž se různě objevovaly jak nadnárodní, tak mezivládní přístupy.¹⁰

1.1. Motivy a okolnosti evropské integrace

Jednotlivé integrační pokusy o sjednocení Evropy probíhaly již od antického Řecka, a to buď za užití síly, či pomocí diplomacie. Z počátku se jednalo o pouhou vizi, která vycházela z kulturní a duchovní propojenosti evropských národů, bez bližšího politického, či institucionálního propojení. Myšlenka integrace spojující jednotlivé evropské národy se opětovně dostala do popředí po dvou světových válkách v první polovině 20. století. Jejich děsivý dopad dovedl politické elity k myšlence vytvoření jednotné Evropy s federalistickými prvky, jejichž přítomnost by v budoucnu zabránila podobným konfliktům.¹¹ Prvotním úspěchem bylo vytvoření Unie evropských federalistů v roce 1946, která sdružovala Velkou Británii, Francii, Belgii, Lucembursko,

---

⁹ CAPORASO, James A. Encapsulated Integrative Patterns vs. Spillover: The Cases of Agricultural and Transport Integration in the European Economic Community. *International Studies Quarterly*, 1970, roč. 14, č. 4, s. 363.

¹⁰JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 7-8.

¹¹ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 33-39.

Nizozemsko, Švýcarsko a Itálii, avšak daná platforma společně nedostatečně korigovala jednotlivé kroky, a tudíž byl její význam marginální. Mezi další významné profederalistické organizace patřila Unie evropských federalistů, Panevropská unie a Evropská parlamentní unie. Sloučením těchto tří organizací v roce 1947 vzniklo Hnutí za spojenou Evropu. Při jeho vzniku stáli mj. hrabě Coudenhove-Kalergi, Duncan Sandys a Winston Churchill.¹²

1.2. Počátky evropské integrace

Prvním významným krokem v procesu evropské integrace bylo založení Evropského společenství uhlí a oceli 18. dubna 1951, přičemž se zakládající státy poprvé vzdaly částečně své suverenity ve prospěch nadnárodní instituce. Těžba a zpracování uhlí a oceli sehrála důležitou roli v poválečné rekonstrukci států a výrazně přispěla k hospodářské obnově jejich ekonomik. Tyto suroviny byly rovněž nezbytné k opětovnému vyzbrojení armád, proto země v čele s Francií podporovaly vznik Evropského společenství uhlí a oceli a začlenění Německa do tohoto společenství.¹³

Vnější ohrožení v kombinaci se špatnou ekonomickou situací vyvolaly v západní Evropě úvahy o vytvoření vlastních institucí a mechanismů, jenž by reflektovaly tuto potřebu. Tehdejší francouzský ministr zahraničních věcí Robert Schuman navrhl již zmíněnou koncepci hospodářské spolupráce v oblasti uhlí a oceli, anebo deklaraci, jenž zamýšlela federalizaci evropských států. Vzájemná propojenost jednotlivých států měla napomáhat mírovému řešení potencionálních konfliktů, které by bylo zajišťováno nadnárodní autoritou v podobě Vysokého úřadu. Velkou úlohu také sehrálo politické usmíření Francie s Německem, které významně přispělo k mírovému uspořádání poválečné západní Evropy.

Počátkem šedesátých let došlo celkově k ozdravení evropské ekonomiky, a proto není posouzení vlivu ESÚO na hospodářský vývoj zcela jednoznačné. Nicméně ve společném trhu došlo prokazatelně k navýšení produkce uhlí a oceli, anebo ke zlepšení pracovních podmínek v těžkém průmyslu, což vedlo k výraznému rozvoji vzájemného obchodu a prohloubení spolupráce. Pro následný rozvoj integrace také výrazně přispělo zřízení Soudního dvoru, jehož autorita a nezávislost

---

¹² FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 39-40.

¹³ PETZINA, Dietmar a kol. The Origin of the European Coal and Steel Community: Economic Forces and Political Interests. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 1981, roč. 137, č. 3, s. 450-451.

v institucionálním schématu byla stavebním kamenem při vytváření dalších společenství navazujících na ESUO.¹⁴

Na základě tohoto úspěchu se sešli ministři zahraničních věcí v Messině (1955) za účelem diskuze a výběru dalších sektorů vhodných k integraci. Výsledkem jednání byla 27. března 1957 ratifikace Římských smluv, na jejichž základě bylo vytvořeno Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM) a Evropské hospodářské společenství (EHS), které si kladlo za cíl vytvořit společný trh v dalších oblastech a dotvořit jednotnou celní unii, jež znamenala další stupeň užší spolupráce.¹⁵

1.3. Vývoj evropské integrace

Koncem **šedesátých let** však dochází ke kritice federalistického konceptu založeného na supranacionalitě a začíná být naopak praktikován koncept neofunkcionalismu, jehož prostřednictvím členské státy důkladně zvažují přenesení vlastních kompetencí na nadnárodní subjekty. Z institucionálního hlediska v tomto období došlo k zásadním změnám přijetím Slučovací smlouvy, na jejímž základě byly sloučeny tři Rady a dvě Komise. Samotná smlouva vstoupila v platnost 1.7.1967 a znamenala velký průlom v byrokratickém fungování jednotlivých institucí.¹⁶

Sedmdesátá léta se naopak vyznačují ekonomickým útlumem zapříčiněným ropnou krizí a skepticismem vůči dalším integračním pokusům týkajících se institučního rozšíření. V tomto období však byla na základě haagského summitu otevřena otázka rozšíření, která Evropskému společenství, díky odstoupení francouzského prezidenta Charlese de Gaulla z funkce prezidenta, umožnila vstup dalším třem členům (Velké Británii, Dánsku, Irsku - vstup k 1. 1. 1973). Samotného vyjednávacího procesu se účastnilo také Norsko, jehož negativnímu rozhodnutí na základě všelidového hlasování k otázce vstupu Norska do Evropského společenství budou níže věnovány samostatné kapitoly. I přes to, že nedošlo k rozšíření institucionálního rámce, došlo v roce 1979 k velké revizi ustanovování poslanců do Evropského parlamentu na základě přímých voleb, což výrazně posílilo jeho legitimitu a zvýšilo jeho vliv v institucionálním schématu ES.¹⁷

---

¹⁴ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 49-57.

¹⁵ GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. 1. vydání. Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 129-132.

¹⁶ DUNN, Thomas M. *Neo-Functionalism and the European Union* [online]. e-ir.info, 28. listopadu 2012 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.e-ir.info/2012/11/28/neo-functionalism-and-the-european-union/>>.

¹⁷ PLECHANOVÁ, Běla. *70. léta* [online]. euroskop.cz, [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8887/sekce/70-leta/>>.

Nadcházející dekáda byla oproti předešlému období značně dynamičtější. Již na samotném počátku v roce 1981 proběhlo rozšíření Společenství o Řecko, které usilovalo o členství již od konce padesátých let. Zároveň došlo k přijetí Jednotného evropského aktu (JEA) v roce 1986, jehož podstata spočívala v oživení procesu evropské integrace s odkazem na dokončení volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. V tomto roce opětovně proběhlo rozšíření o dříve autoritářské státy (Španělsko, Portugalsko), které se v polovině 70. let oprostily od své diktátorské minulosti a vydaly se demokratickou cestou kladoucí důraz na rozvoj tržního hospodářství a ekonomické obnovy.¹⁸ Velký význam v celém procesu sehrál tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors, který se hluboce zasadil o opětovné prohloubení evropského integračního procesu, reformu dosavadních institucí a dokončení společného trhu.¹⁹

S rozvojem společného trhu však nastala komplikace, která narážela na limitující prostupnost národních hranic a pomalé celní prohlídky, jež výrazně zpomalovaly celou myšlenku volného pohybu. Zejména pod nátlakem expedičních firem z Německa a Francie byla v roce 1984 podepsána Saarbruckenská dohoda, z jejíž iniciativy vzešla myšlenka prostoru bez hranic uvnitř Společenství. V následných jednáních došlo 14. června 1985 v lucemburském Schengenu k postupnému prohloubení těchto tezí, které byly postupně rozvinuty do dnešní podoby, jež zahrnují neexistenci fyzických hranic a kontrol na hranicích mezi členskými zeměmi.²⁰

V devadesátých letech došlo k výrazným smluvním změnám a k opětovnému urychlení celého integračního procesu. Jednalo se zejména o přijetí Smlouvy o Evropské unii z roku 1992, která transformovala tehdejší Evropské společenství na Evropskou unii.²¹ Zároveň byla na jejím základě vytvořena tzv. tří pilířová struktura²², jejíž první část zahrnovala hospodářskou spolupráci členských států s nadnárodním principem rozhodování. Druhý pilíř byl orientován na oblast Společné zahraniční a

---

¹⁸ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 107-124.

¹⁹ KAHRAMAN, Sevilyay. The European Union and the Challenge of Enlargement. *Marmara Journal of European Studies*, 1997, roč. 5, č. 1-2, s. 152-156.

²⁰ BICANOVÁ, Jitka. *Některé otázky související s Schengenským informačním systémem* [online]. epravo.cz, 13. října 2011 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nektere-otazky-souvisejici-s-schengenskym-informacnim-systemem-77161.html>>.

²¹ SCHILDHAUS, Aaron. 1992 and the Single European Act. *The International Lawyer*, 1989, roč. 23, č. 2, s. 550-553.

²² PAULO, Jorge Silva. The European Defense Sector and EU Integration. *The Quarterly Journal*, 2008, roč. 8, č. 1, s. 18-19.

bezpečnostní politiky (SZBP), která byla naopak prováděna formou mezivládního přístupu. Třetí pilíř se týkal spolupráce v oblasti justice a vnitra.²³

V roce 1995 došlo k opětovnému rozšíření Evropské unie o tři ekonomicky vyspělé, demokraticky stabilní a doposud neutrální státy (Rakousko, Finsko, Švédsko), které zaujímaly v bipolárním světě pomyslnou hranici mezi Východem a Západem. Přístupových jednání se v tomto období účastnilo také Norsko, jehož občané v roce 1994 prostřednictvím referenda opětovně rozhodli o odmítnutí členství v EU.²⁴

Dalším významným krokem bylo v roce 1997 přijetí Amsterodamské smlouvy, která zařadila Schengenské úmluvy do právního rámce EU a zřídila funkci Vysokého představitele pro SZBP. Zároveň deklarovala otevřenost potencionálních přístupových jednání směrem k postkomunistickým zemím a přípravu EU na její velké rozšíření.

Na samotném počátku nového **milénia** v roce 2001 byla podepsána Smlouva z Nice, která reagovala na úsilí kandidátských států z východní a střední Evropy o vstup do EU. Na jejím základě byla reformována celá řada institucí, včetně poměru v jejich zastoupení.²⁵ Problém s ratifikací nastal v Irsku, kde bylo její přijetí podmíněné kladným výsledkem v referendu. V této zemi však převažovaly argumenty vyjadřující obavy o zachování neutrality a tradičních irských zájmů, které vedly k negativnímu výsledku. Irská vláda přijala následně před druhým referendem řadu vnitropolitických opatření, které byly akceptovány na summitu Evropské rady v Seville v červnu 2002, což vyústilo v kladný výsledek a přijetí Smlouvy z Nice za primární pramen práva EU.²⁶

V roce 2004 došlo k historicky největšímu rozšíření Evropské unie, které zahrnovalo celkem deset zemí (Česká Republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Maďarsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Kypr). Tyto země splnily Kodaňská kritéria²⁷, jež byla ustanovena po summitu v Kodani v roce 1993, a jejichž splnění je nezbytné pro vstup do EU. Danému období předcházela série národních referend, ve kterých se obyvatelé vyslovili pozitivně ve smyslu přistoupení k EU. Původně bylo také

---

²³ GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. 1. vydání. Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 333-334.

²⁴ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 140-143.

²⁵ GOEBEL, Roger J. The European Union in Transition: The Treaty of Nice in Effect; Enlargement in Sight; A Constitution in Doubt. *Fordham International Law Journal*, 2003, roč. 27, č. 2, s. 456.

²⁶ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 165-170.

²⁷ HOTI, Afrim, GËRGURI, Dren. The Copenhagen Political Criteria for joining the EU: The case of Kosovo. *Teorija in Praksa*, 2017, roč. 54, č. 6, s. 1010-1011.

zamýšleno přistoupení Bulharska a Rumunska, avšak z důvodu nedostatečného plnění stanovených kritérií byl jejich přístup odložen k 1.1. 2007.²⁸

Souběžně s vyjednáváním podmínek členství výše uvedených států probíhalo také jednání o institucionální a procedurální reformě EU v podobě ústavní smlouvy. Celý proces byl započat v Laekenu (2001) s cílem efektivněji rozdělit jednotlivé kompetence a procedury uvnitř EU.²⁹ Přípravu vedl svolaný Konvent, který byl pověřen vytvořit koncept Smlouvy o Ústavě pro Evropu, avšak zejména díky odmítnutí v referendech ve Francii a Nizozemí bylo od projektu v této formě upuštěno.³⁰ K opětovnému oživení této myšlenky došlo během německého předsednictví v Radě EU v roce 2007, kdy byl daný projekt revidován a s dílčími úpravami vypracován pod názvem Lisabonská smlouva.³¹ Spousta odborníků označila celý projekt za pouhý derivát Smlouvy o Ústavě pro Evropu, což se mj. projevilo opětovným odmítnutím smlouvy v referendu, tentokrát Irskem. Jeho vláda byla ochotna referendum opakovat pouze v případě dalších záruk, které zahrnovaly zachování vlastního komisaře, daňové autonomie, anebo nezpochybňování irské ústavy. Záruky byly schváleny na Evropské radě v červnu 2009 formou mezivládní dohody,³² což vyústilo k vypsání nového irského referenda, v němž občané rozhodli pozitivně poměrem 67,1 % ku 32,9 % za účasti 58 % voličů.³³ Poslední překážkou, a nakonec i osobou, která Lisabonskou smlouvu odmítla ratifikovat, byl tehdejší český prezident Václav Klaus, jenž podmínil svůj podpis akceptací výjimky v oblasti záruk k Listině základních práv EU, jež si vyjednalo také Polsko a Velká Británie. Úprava byla stvrzena na Evropské radě v říjnu 2009, kdy ČR obdržela politický příslib ostatních členských států a smlouva finálně vstoupila v platnost k 1. prosinci 2009.³⁴

---

²⁸ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 172-188.

²⁹ Tamtéž s. 172-177.

³⁰ HOBOLT, Sara B, BROUARD, Sylvain. Contesting the European Union? Why the Dutch and the French Rejected the European Constitution. *Political Research Quarterly*, 2011, roč. 64, č. 2, s. 309.

³¹ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 198.

³² PIETRAŠ, Petr. *Irsko a Lisabonská smlouva. Selský rozum řekl ne* [online]. euroskep.cz, 23. června 2008 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/46/1232/clanek/irsko-a-lisabonska-smlouva-selsky-rozum-rekl-ne/>>.

³³ *Irsko* [online]. euroskep.cz, [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/538/sekce/irsko/>>.

³⁴ KÁBELOVÁ, Andrea. *Lisabonská smlouva a Česko* [online]. czech.cz, 25. května 2010 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<http://www.czech.cz/cz/Objevte-CR/Fakta-o-CR/Politika/Lisabonska-smlouva-a-Cesko>>.

V **poslední dekádě** se Evropská unie opětovně potýkala s celou řadou vnitřních i vnějších problémů zahrnujících krizi eurozóny,³⁵ která vygradovala takřka vyloučením Řecka, anebo ukrajinskou krizí,³⁶ kde EU vystupovala značně nejednotně. Posledním z řad aktuálních nesouladů je bezesporu také migrační krize, jejímž prostřednictvím proudily do Evropy bez kontroly statisíce uprchlíků měsíčně z Afriky a zemí Blízkého východu, což opětovně poukázalo na rozpor mezi politikou národních států a institucemi EU.³⁷

Po 65 letech existence se nachází Evropská unie ve svém vlivu a rozšiřování na rozcestí. Stále častěji se objevují otázky vícerychlostní Evropy³⁸, anebo vystoupení nespokojených zemí z EU a eurozóny - viz. Brexit.³⁹ Často bývá používáno slovní spojení, podle kterého se projekt evropské poválečné integrace stal ve svém důsledku obětí vlastního úspěchu, než-li projektem neúspěšným. Nutno ale závěrem podotknout, že není důvod ke skepticizmu, jelikož počet států žádajících o členství stále převyšuje ty, kteří zvažují svůj odchod.⁴⁰

---

³⁵ BYDŽOVSKÁ, Marie. Kořeny a průběh krize eurozóny [online]. euroskop.cz, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>>.

³⁶ IZHAK, Oleksii. Multipolar World: A Ukraine Crisis Case Study. *Connections: The Quarterly Journal*, 2016, roč. 15, č. 1, s. 32-33.

³⁷ *Migrační krize* [online]. publications.europa.eu, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/cs/>>.

³⁸ *Vícerychlostní evropa* [online]. euroskop.cz, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/292/sekce/v-w/>>.

³⁹ Brexit [online]. vlada.cz, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/Brexit/>>.

⁴⁰ *Rozšíření EU* [online]. ec.europa.eu, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <https://ec.europa.eu/info/policies/eu-enlargement_cs>.

2. Pojem demokracie

Diplomová práce primárně rozebírá jednotlivé norské integrační pokusy o vstup do struktur Evropského společenství (později Evropské unie), které byly vždy ve svém důsledku ovlivněny všelidovým hlasováním (referendem), a z této příčiny je nutné náležitě rozebrat pojmy samotné demokracie s důrazem na její přímou alternativu zohledňující právě tyto hlasování.

Demokracie je forma vlády, jejímž prostřednictvím se občané podílí na výkonu moci buďto přímo, anebo prostřednictvím svých delegovaných zástupců. Jedná se o odvozeninu dvou slov, *demos* (lid) a *kratein* (vládnout).

V případě, kdy se lid sám bezprostředně podílí na rozhodovacím procesu a není omezen na svém výkonu pouze volením jednotlivých zástupců, hovoříme o přímé demokracii. Často bývá teoretiky a mnohými autory zmiňováno, že se jedná o nedosažitelný ideál, který může být úspěšně aplikován na malém území, ale ne ve velkých moderních státech. V současném období bychom nenašli jediný stát, kde by byla čistá forma přímé demokracie uplatňována. Jedná se o takovou organizační formu státu, ve které lid uskutečňuje svou suverénní státní moc přímo bez volených reprezentantů. Nejbližše tomuto modelu má bezesporu Švýcarsko, kde občanské zapojení v těchto otázkách je častou realitou, ale i tady se jedná o hybridní model demokracie přímé a zastupitelské.⁴¹

V dnešní době není možné realizovat téměř utopickou představu Rousseaua, jenž vystupoval s myšlenkou lidu jako absolutního vládce, což by v konečném důsledku mohlo naopak vést k negativnímu odstranění základních pilířů demokratického státu. Naopak panuje přesvědčení, že i koncept týkající se pouhé volby svých reprezentantů je překonán, a právě pojem přímé demokracie a jejího začlenění do právních řádů je jeho ideálním doplňkem.⁴² Často bývá právě tento typ demokracie synonymem pro populistický nástroj některých politiků, kteří mají nekalé úmysly a snaží se skrze něj prosadit návrhy zákonů, jenž by nenašly v politické soutěži shodu. Zde můžeme ku příkladu uvést maďarské celostátní hlasování iniciováno Viktorom Orbánem z roku 2008 týkající se školských a zdravotnických poplatků. Výsledek nebyl nikterak nepředpokládaný a 82 % hlasujících se vyslovilo pro zrušení,

---

⁴¹ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. s. 3-9.

⁴² ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Přímá Demokracie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 15-21.

čímž voliči anulovali klíčové reformy sociálně demokratické vlády za několik předešlých let.⁴³

Bližším zkoumáním lze zjistit, že mezi jednotlivé formy přímé demokracie patří řada pojmů, které budou krátce představeny, avšak s výjimkou referenda, jenž bude podrobena bližšímu šetření z důvodu následné aplikace v této práci.

Uvádí se, že k přímé demokracii má nejbližší **petice**, jenž vychází z latinského slova *petitio* (žádost). Adresáty těchto petic bývají orgány moci veřejné, jenž jsou povinny je přijmout a v zákonných lhůtách adekvátně reagovat. Existují však výjimky v oblasti výkonu moci soudní, na něž nelze z podstaty věci tento institut aplikovat. Z pravidla bývá tento model v moderních demokraciích zakotven v Ústavě a vyznačuje se menšími formálními náležitostmi. Jedná se o neformální vyjádření názoru obyvatelstva a samotná právní úprava této formy je nezbytným atributem demokratického státu, jelikož ve své podstatě zaručuje toliko důležitou svobodu projevu.⁴⁴

Za další institut přímé demokracie bývá považována **lidová iniciativa**, jenž je v podstatě obdobou zákonodárné iniciativy (zpravidla vede k přijetí zákona, anebo vyhlášení referenda). Orgány státní moci jsou na jejím základě povinny adekvátně legislativně zareagovat, namísto pouhé strohé odpovědi jako u petice. Při formulování této iniciativy je nutné zohlednit Ústavu a jednotlivé zákony a jejich vzájemnou slučitelnost s demokratickými hodnotami a právním státem, aby nedošlo k jejímu zneužití. V téhle problematice opětovně figurují orgány státní moci, které jsou oprávněny přezkoumat obsah před samotným hlasováním. V případě, že je tento projev slučitelný s výše zmíněnými hodnotami, je stát povinen garantovat její provedení (zpřístupnění volebních místností, tištění hlasovacích lístků, či informovat veřejnost) a nést veškeré výdaje s ním spjaté. Tento institut bývá uplatňován zejména v případě nespokojenosti lidu a jedná se o jeho kvalifikovaný požadavek vůči státu.⁴⁵

Odvolání je dalším termínem bezmezně spjatým s přímou demokracií. Jeho prostřednictvím se rozhoduje o personálních otázkách v negativním slova smyslu (odvolání jednotlivých zastupitelů) a tvoří jakýsi doplněk již zmiňovaného práva petičního. Vychází z principu, že lid jako nejvyšší suverén oprávněný volit jednotlivé

---

⁴³ SMITH, Michael. *Občané v politice: studie k participativní a přímé demokracii ve střední Evropě*. 1. vydání. Praha: Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2009. s. 11.

⁴⁴ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. s. 15-16.

⁴⁵ Tamtéž s. 23-24.

osoby státní moci je rovněž oprávněn tyto lidi zbavit jejich mandátu. Tento krok nemusí směřovat pouze k jednotlivým osobám, ale rovněž může být namířen vůči celé instituci (např. parlamentu). Opětovně považuji za nutné zmínit, že tento krok není možné učinit vůči moci soudní, jenž požívá v této oblasti nedotknutelnost.⁴⁶

Posledním z řady forem přímé demokracie je **referendum** (všelidové hlasování), které je velmi stěžejní pro tuto práci, v níž si kladu za primární cíl provést analýzu jednotlivých norských referend. Z tohoto důvodu bude rozebráno do hloubky a bude mu věnován patřičný prostor.⁴⁷

2.1. Referendum

Tento institut je velmi podobný volbám, avšak lid sám o sobě nerozhoduje pouze o volbě svých jednotlivých zástupců, ale naopak sám meritorně ve věci samé. K tomuto rozhodovacímu procesu dochází z pravidla na základě vyzvání politickými reprezentanty (prezidentem, vládou, parlamentem), anebo pokud si lid takový způsob rozhodování vynutí. Jelikož se jedná o složitou problematiku, bývají jednotlivá referenda rozlišována na základě několika kritérií, která budou v následné části dle jednotlivých kategorizací blíže rozebrána.

a) *Klasifikace referenda z hlediska závaznosti: referenda konzultativní a závazná.*

Pokud se na referendum nahlíží jako na přímou participaci lidu na státní moci, pak lze dospět k závěru, že jeho výsledek musí být pro státní orgány závazný. Z logiky věci je lid nejvyšším suverénem a z tohoto důvodu by mělo být jeho rozhodování stejně závazné, jako rozhodování jeho zvolených zástupců. Za závazné se referendum považuje v případě, kdy jsou orgány státní moci povinny respektovat tento výsledek a přijmout řádná opatření k jeho realizaci. V této věci hovoříme o tzv. bezprostředních právních účincích. Do komparace k tomuto typu musíme uvést referenda konzultativní, které nepředstavují pro vrcholné orgány závazek řídit se jeho výsledkem, ale bývají považovány spíše za kvalifikovaný průzkum veřejného mínění.⁴⁸

---

⁴⁶ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. s. 25-26.

⁴⁷ Tamtéž s. 16.

⁴⁸ Tamtéž s. 17.

b) Klasifikace referenda dle místa konání, aneb referendum celostátní, či lokální.

Institut přímé demokracie se nejčastěji vyskytuje na úrovni místní, a tudíž by se na něj mělo nahlížet spíše jako na výkon místní samosprávy nežli jako na projev práva při výkonu státní moci. Jedná se o významný nástroj, jehož prostřednictvím mohou občané ovlivnit rozhodování ve svém vlastním prostředí v období mezi místními volbami.⁴⁹ Naopak v případě, kdy dané všelidové hlasování probíhá na území celého státu, jedná se o referendum celostátním, jenž symbolizuje lid jako nejvyššího suveréna a nositele státní moci.⁵⁰

c) Klasifikace referenda z hlediska předmětu hlasování, aneb referenda zákonodárná, ústavodárná, či věcná.

Zde pouze v krátkosti nastíním, že lid v zákonných/ústavních otázkách figuruje jako negativní zákonodárce, případně sám rozhoduje o tom, zda daný zákon, jenž je předložený bude součástí právního řádu. Ve věcných otázkách se zpravidla rozhoduje o sporných oblastech, kde jako příklad uvedu rakouské hlasování o pořádání zimních olympijských her v roce 2010 z důvodu jejich finanční náročnosti.⁵¹

d) Klasifikace referenda dle povinnosti jeho konání (obligatorní, fakultativní).

Dle této kategorizace se zkoumá, zda je referendum povinnou součástí rozhodovacího procesu, anebo pouze jejím fakultativním doplněním. Obligatořně referendum probíhá v otázkách, ve kterých je tak uvedeno v zákoně, či ústavě, což bývá zejména při její změně, anebo v případě schvalování mezinárodních smluv dotýkajících se samotné suverenity státu.⁵² Častější jsou však referenda fakultativní, která se konají na základě vyhlášení z díky skupiny poslanců, anebo v jistých okrajových případech z iniciativy lidu.⁵³

---

⁴⁹ KARJALAINENOVÁ, Maija. *Místní referendum: přežitek či efektivní přímá demokracie* [online]. mvcr.cz, [cit. 8. července 2019]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/konzultace-2010-mistni-referendum-prezitek-ci-efektivni-prima-demokracie.aspx>>.

⁵⁰ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. s. 20-21.

⁵¹ Tamtéž s. 18-19.

⁵² Tamtéž s. 21-22.

⁵³ BOČEK, Jan. *Více přímé demokracie: čeká nás polarizace společnosti a oslabení parlamentu?* [online]. irozhlas.cz, [cit. 8. července 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prima-demokracie-referendum-okamura-hnuti-ano-babis-kscm_1711160800_jab>.

e) *Klasifikace referenda dle možnosti lidu jej iniciovat (aktivní, pasivní).*

Rozhodující v tomto případě je skutečnost, která ze stran požívá samotnou iniciační pravomoc. O pasivní referendum se jedná v případě, že lid nemá tuto pravomoc a z logiky věci v aktivním je to právě on, kdo jej může nechat ze své pravomoci nechat vyhlásit a je tím pomyslným rozhodujícím článkem.⁵⁴

f) *Klasifikace referenda z hlediska okamžiku konání (ex post, ex ante).*

Poslední kategorizací v oblasti referend je rozhodování dle času, tzn. zda tento proces předchází, anebo navazuje na schvalovací proces zákonodárného orgánu. Je-li součástí rozhodovacího procesu, hovoříme o referendu ex ante (předem) a jedná se de facto o silný legitimační nástroj přijímaného rozhodnutí. Podmínkou při tomto procesu je datum jeho konání, které musí být nejpozději před účinností dané legislativy. Opakem je situace, ve které se rozhoduje již o účinném zákoně, kde lid figuruje jako její negativní zákonodárce, což je role, která je ve většině státu přisuzována pouze ústavnímu soudu.⁵⁵

---

⁵⁴ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. s. 22.

⁵⁵ Tamtéž s. 19-20.

3. Faktory ovlivňující integrační procesy v Norsku

V jednotlivých integračních procesech týkajících se Norska sehrála svou negativní roli celá řada faktorů, mezi které patřily zejména citlivé otázky týkající se rybolovu, zemědělství, ropy a zemního plynu, anebo národní suverenity. Z tohoto důvodu považuji za nutné dané oblasti níže náležitě rozebrat, aby bylo zřejmé, proč právě tyto ony sehrály takovou klíčovou roli.

3.1. Rybolov

S více než 83 000 km pobřežních vod, včetně fjordů a jezer, patří Norsko mezi světové velmoci v oblasti řízeného mořského rybolovu a akvakultury. Z dlouhodobého hlediska se jedná o druhý největší vývozní artikl v objemu okolo 6 % celkové norského exportu. Rybářské odvětví hrálo vždy klíčovou sociální a hospodářskou úlohu na národní i regionální úrovni a bylo důležitým faktorem pro zvýšení zaměstnaností podél celého norského pobřeží.⁵⁶

Za správu těchto rybolovných zdrojů odpovídá zejména ministerstvo rybolovu a pobřežních záležitostí, jehož zřízením se Norsko stalo v roce 1946 naprostým unikátem. Ministerstvo vydává celou řadu legislativních úprav týkajících se řízeného rybolovu, které kladou velký důraz na udržitelné a šetrné zacházení s těmito zdroji. Již od samotného počátku byl tento průmysl vysoce regulován kvótami, licenčními požadavky, anebo ustanovením tzv. ochranných oblastí. Často bývá v této spojitosti užíváno termínu „udržitelná sklizeň“, jenž je definován jako nepřetržitý sběr populace ryb v životaschopném stavu. Norsko se také pečlivě zabývá bojem proti nezákonnému, či neregulovanému rybolovu, kde jejich pobřežní stráž provádí více než dva tisíce kontrol jak norských, tak zahraničních plavidel provozovaných v jeho vodách.⁵⁷

Největší hrozbou pro norský rybářský sektor však bylo bezesporu přijetí Společné rybářské politiky, která nabyla účinnost v roce 1971. Dle těchto ustanovení by teritoriální vody ve vzdálenosti tří mil od pobřeží náležely rybářům ze všech zemí Společenství, což bylo pro ty norské zcela neakceptovatelné a není proto tedy pochyb, proč právě tato oblast sehrála v obou referendech svou negativní úlohu.⁵⁸

---

⁵⁶ *FAO Fisheries and Aquacultur* [online]. fao.org, [cit. 24. dubna 2019]. Dostupné na <<http://www.fao.org/fishery/facp/NOR/en>>.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ LESLIE, Peter. Interest Groups and Political Integration: the 1972 EEC Decisions in Norway and Denmark. *The American Political Science Review*, 1975, roč. 69, č. 1, s. 70.

3.2. Zemědělství

V případě norského členství v ES či EU by právě tento sektor podléhal režimu Společné zemědělské politiky, což byla pro řadu lidí neakceptovatelná překážka. Historicky právě tato oblast požívala systému nejvyšších výhod s velkými dotačními subwencemi dosahujícími v roce 1993 hladiny 76 % (v EU to pro porovnání bylo 48 %). Norské království dlouhodobě vynakládá až 4 % svého státního rozpočtu a usiluje o uchování tradiční zemědělské činnosti, která je nepříznivě ovlivněna hornatým charakterem krajiny (pouze 3 % půdy lze úspěšně zemědělsky obdělávat), arktickým klimatem, anebo krátkým vegetačním obdobím. Tato podpora také cílila na podporu a rozvoj venkova se snahou zabránit jeho vyliďňování do městských oblastí.⁵⁹

Samotný nesoulad se společnou zemědělskou politikou byl ještě prohlouben v roce 1992 na základě Mac Sharryho reformy, která měla za úkol snížit peněžitou podporu na jednotlivé zemědělské komodity výměnou za tzv. přímé platby. Cílem bylo přiblížit evropský značně subvencovaný a protekcionistický trh v této oblasti na ceny odpovídající mezinárodnímu obchodu na základě Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT). Z pohledu severských států v čele s Norskem to byl značný problém a není tedy sporu, proč právě zemědělský sektor sehrál svou významnou roli zejména ve druhém přístupovém období.⁶⁰

3.3. Ropa a zemní plyn

Storting (norský parlament) již v roce 1963 přijal v této oblasti zákon zajišťující vlastnictví nerostného bohatství v šelfech za majetek státu, který bude výlučně rozhodovat o udílení jednotlivých licencí. Tato skutečnost se ukázala jako velmi pragmatický krok, jelikož byla těžba převážně vykonávána státním podnikem „Statoil“, ve kterém měl norský stát nadpoloviční kapitálové vlastnictví.⁶¹

Tyto dvě komodity ovlivnily norské hospodářství v posledních čtyřech desítkách let více, než cokoliv jiného. Vše započalo prvními úspěšnými ropnými vrty v Severním moři koncem sedmdesátých let, kdy Norsko těžilo v průměru 300 000 tun ropy ročně, což kompletně transformovalo jeho ekonomiku a nastartovalo její strmý růst.⁶²

---

⁵⁹ ČÁSTEK, Michal. *Co by Norsku přistoupení k EU vlastně přineslo?* [online]. euractiv.sk, 11. února 2004 [cit. 25. dubna 2019]. Dostupné na <<https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/opinion/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo/>>.

⁶⁰ BARNES, Ian. *The european union and the nordic countries*. 1. vydání. London:New York: Routledge, 1996. s. 222-223.

⁶¹ DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015. s. 102-103.

⁶² HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 277.

Postupem času byla objevována další naleziště, jejichž těžební hodnoty dosahují vysokých hodnot a činí z Norska aktuálně třetího největšího vývozce ropy na světě.⁶³ Dnes dosahují hodnoty těžby až 158 miliónů tun ropy ročně a z této sumy bývají až tři čtvrtiny určeny k exportu zejména do západní Evropy a USA. V období prvního referenda (1972) týkajícího se vstupu Norska do ES dosahovala hodnota těžby ropy 1,7 % veškeré důlní a průmyslové výroby, avšak ve druhém období (1994) měla již podíl dosahující téměř 50 %, což z ní učinilo jejich esenciální komoditu. I přes výše uvedená čísla se snaží norská vláda těžbu omezovat v udržitelném rozsahu, aby nedošlo k devastaci přírodních zdrojů, anebo přehřátí ekonomiky s následným růstem inflace. Nutno ale zmínit, že dodržování zdrženlivosti v této oblasti je obtížné a norské hospodářství je na této komoditě čím dál závislejší.⁶⁴

3.4. Obava o suverenitu

V této podkapitole bude nastíněn krátký historický exkurs napříč norskou historií zaobírající se jejich vývojem. Problematiku je nutno náležitě rozebrat, aby bylo zřejmé, proč právě samotné a bezpodmínečné zachování suverenity bylo pro Norsko snad nejdůležitějším faktorem v jednotlivých integračních procesech.

Již od vlády Olafa Haakonsona koncem 14. století bylo Norsko součástí unie s ekonomicky vyspělejším Dánskem, které nastartovalo období utváření politických aliancí a velkého množství skandinávských válek. Výsledkem bylo vytvoření tzv. Kalmarské unie, do které bylo také včleněno Švédsko, což zapříčinilo ještě větší oslabení Norska, které nedisponovalo dostatečnou silou v uplatňování svých zahraničně politických zájmů. Tento projekt opětovně ztroskotal vyhlášením nezávislosti Švédska a degradoval Norsko ještě níže do stavu dánské provincie řízené z Kodaně. Tento nepříznivý stav trval až do bitvy u Lipska roku 1813, během které Dánsko ztratilo svůj výsostný vliv, což vyústilo ve vzdor norské inteligence a započítím bojů o nezávislost, jejichž vrcholem bylo přijetí Ústavy dne 17. května 1814. Prvotní nadšení však záhy vzalo za své, jelikož dánský král byl donucen později tohoto roku odstoupit Norsko na základě mírové smlouvy z Kielu Švédům. Mezi širokou veřejností panovalo značné zklamání, avšak zejména díky ekonomickým problémům a další

---

⁶³ ČÁSTEK, Michal. *Co by Norsku přistoupení k EU vlastně přineslo?* [online]. euractiv.sk, 11. února 2004 [cit. 25. dubna 2019]. Dostupné na <<https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/opinion/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo/>>.

⁶⁴ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 277.

hrozící válce bylo Norsko nuceno švédskou vládou apaticky po jednání v Mossu přijmout.⁶⁵

Nutno podotknout, že i přes značné rozčarování týkající se národní suverenity byla norská pozice začleněním pod švédskou korunu značně vylepšena. Byla jim ponechána vlastní Ústava, zřízen legislativní orgán (Storting), který disponoval celou řadou pravomocí a také byla Norsku delegována celá řada samosprávných činností. Problém však opětovně eskaloval koncem 19. století, kdy téměř milion Norů důsledkem národní potravinářské krize a neustálé deprivace z podřízenosti vůči Švédsku emigrovalo zejména do USA, kde tvoří dodnes početnou komunitu. Zejména tyto skutečnosti vedly k vyhlášení referenda roku 1905, jehož prostřednictvím se Norové vyslovili pro vypovězení Unie. Švédsko jejich jednostranné vypovězení pod mezinárodním tlakem akceptovalo podepsáním smlouvy v Karlstadu a Norsko nabylo definitivně svou samostatnost.⁶⁶

Od roku 1905 tedy Norsko s výjimkou okupace za druhé světové války vystupuje jako suverénní stát, který je velmi obezřetný v delegaci svých výsostných pravomocí na nadnárodní subjekty, jakým bezesporu Evropská unie je. Vzhledem k jeho historické zkušenosti je však tato skutečnost zcela objektivní a opodstatněná.

---

⁶⁵ NIKEL, David. *A brief history of Norway* [online]. lifeinnorway.net, 11. dubna 2018 [cit. 26. dubna 2019]. Dostupné na <<https://www.lifeinnorway.net/history-of-norway/>>.

⁶⁶ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 34-203.

II. Aplikační část

1. Charakteristika politického systému Norska

V této části bude analyticky rozebrán stranicko-politický vývoj v Norsku, což hodnotím ve své politologické práci jako naprostý základ pro následné pochopení kroků jednotlivých aktérů. Zároveň bych rád rozdělil jednotlivé politické subjekty dle jejich ideologií a zmínil jejich volební výsledky ve zkoumaném období (1960-1994).

Nejstaršími etablovanými stranami jsou Venstre (liberálové) a Høyre (konzervativci), jejichž bipartijní⁶⁷ model započal již v devatenáctém století a díky většinovému volebnímu systému je držel u moci prakticky až do období po první světové válce. V tomto specifickém období byl zaveden systém poměrného volebního zastoupení, což vyústilo ke stabilizované formě šesti stran, z nichž Norská strana práce držela status strany s dominantním, až predominantním⁶⁸ postavením. Změna tohoto výsostného postavení jedné strany nastala až v roce 1961, kdy se odtrhlo křídlo skupiny členů nesouhlasících s členstvím Norska v Severoatlantické alianci a založilo Socialistickou lidovou stranu. Toto odtržení poznamenalo stranický systém, jelikož Norská strana práce přišla o svou většinu a nastala situace, během které žádná další strana nechtěla podpořit či tolerovat vládu sociálních demokratů. Zároveň nastalo sblížení Liberální strany, Konzervativní strany, Křesťanské lidové strany a Agrárníků, kteří se z hlediska záměny priorit přetransformovaly v roce 1959 na Stranu středu. V roce 1965 dosáhly tyto čtyři strany parlamentní většiny a utvořily vládní koalici vedenou Petrem Bortenem (Strana středu). Začala de facto éra, která trvá do současnosti, ve které se střídá středopravý blok se sociálnědemokratickou levicí.⁶⁹

Pro mou diplomovou práci je však tohle období stěžejní z důvodu započítání jednání ohledně členství země v Evropském společenství, ve kterém se Norsko připojilo k Velké Británii, Dánsku a Irsku. Vládnoucí strana v čele s premiérem

---

⁶⁷ Dle italského politologa G. Sartoriho se jedná o systém, kdy existence „třetích stran“ nebránila dvěma hlavním, velkým stranám ve vytváření „jednobarevných“ vlád a tudíž nevyvnucovala přechod ke koaliční praxi. FIALA, Petr, STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009. s. 207-214.

⁶⁸ Dle italského politologa G. Sartoriho je nutné, aby predominantní strana koexistovala mezi jinými, tedy se utkávala o moc a zároveň je schopna si tento stav udržet alespoň po 3 volební období se ziskem nad 50% hlasů. FIALA, Petr, STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009. s. 222-225.

⁶⁹ STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 225-233.

Trygvem Brattelim považovala otázku vstupu za svůj primární cíl, avšak odborná obec a společnost byla dramaticky rozštěpena. Politické subjekty byly značně nejednotné v této citlivé otázce a dále se štěpily na menší odnože původních stran. Nebudu zde zabíhat do přílišných detailů, jelikož hlubší rozbor bude součástí dalších kapitol této práce, a tak pouze zmíním fakt, že situace byla velmi emočně vyhocená (obavy ze ztráty suverenity, ohrožení jazyka, či kultury). Začala obrovská voličská fluktuace, během které spousta etablovaných stran utrpěla ztrátu a vznikla řada nových subjektů (např. populistická strana Anderse Langeho, jenž se přejmenovala na Pokrokovou stranu, či Rudý volební svaz, který má dodnes marginální význam).⁷⁰

V publikaci „Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů“ je uvedeno, že se norský politický systém blíží spíše k umírněnému než polarizovanému pluralismu, což je systém, ve kterém se nachází pět až osm relevantních stran. S odkazem na to, že dvě extrémistické strany (Levicová socialistická strana a Pokroková strana) do tohoto uskupení zcela nezapadají. S tím výrokem však nesouhlasím, jelikož norský politický systém prošel dle mého názoru vývojem, ve kterém se právě Pokroková strana dostala mezi etablované/plnohodnotné strany, a to díky svému koaličnímu potenciálu s konzervativci.⁷¹

Samotný volební systém uplatňovaný v Norsku má za sebou dlouhou a zajímavou historii, která započala již v roce 1814 svoláním tehdejšího konstitučního shromáždění a následném přijetí dodnes platné Ústavy. Až do dosažení plné nezávislosti byl norský parlament ustavován na základě nepřímé volby kolegia, které až následně dle výsledků rozhodlo o jednotlivém složení. Tento systém však byl dlouhodobě kritizován, jelikož vyústil ve výraznou nadreprezentaci nejsilnější politické strany. V norském politickém vývoji byly tyto metody nesčetněkrát revidovány, než dospěly k dnešní variantě, jenž se uplatňuje od roku 2003. Aktuálně je Norsko rozděleno na 19 volebních obvodů, které reflektují správní rozdělení země. Počet mandátů v jednotlivých obvodech je rozdělen nerovnoměrně dle počtu oprávněných voličů v rozmezí 4-17 volených zastupitelů. Z celkového počtu 169 volených zástupců je 150 z nich rozděleno dle modifikovaného dělitele (Sainte-Laguë), načež následuje přidělení 19 kompenzačních mandátů zajišťujících zvýšenou míru proporcionality. V kombinaci s neexistující uzavírací klauzulí pro prvotní přerozdělení a velikostí

---

⁷⁰ STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 225-233.

⁷¹ Tamtéž s. 237.

jednotlivých obvodů jsou podmínky k dosažení mandátu ve Stortingu v porovnání s jinými státy značně mírnější, což dokládá i podíl dosažených mandátů Venstre, jejíž výsledky dlouhodobě stagnují okolo 3 % podpory.⁷²

1.1. Přehled politických stran

Pro bližší pochopení a přehlednost této kapitoly budou jednotlivé strany rozebrány dle politické ideologie, historických reálií, či základních hodnot. Zároveň bude nastíněn jejich postoj vůči evropské integraci, anebo mezinárodním organizacím.

1.1.1. Proevropské strany

Norská strana práce (Det Norske Arbeiderparti, DNA) je řazena mezi strany sociálně demokratické, jejichž politika je stavěna na základních hodnotách svobody, rovnosti, solidarity a rovných příležitostech pro všechny.

Z historického hlediska je nutno zmínit, že strana vznikla v roce 1887 a do parlamentu se poprvé dostala v roce 1903. Od roku 1927 až doposud se jedná o největší politickou stranu v zemi, která disponuje téměř 50 000 členy. Jedná se také o stranu, která byla nejdelší dobu u moci (1935-1965) s výjimkou okupace za války.⁷³

DNA původně měla ve svých stanovách marxistický program, který byl však neustále zmírňován, až došlo v roce 1949 k jeho úplnému vypuštění. Je to bezesporu právě tato strana, která dala Norsku nálepku sociálního státu s rozsáhlým veřejným sektorem a minimálními sociálními rozdíly ve společnosti. I přesto, že se jedná o stranu vyznávající pacifismus, tak se otevřeně hlásí a podporuje členství NATO. V oblasti evropské integrace patří mezi silně proevropské strany a podporuje začlenění do EU.

Konzervativní strana (Høyre, H) je stranou konzervativně-liberální s orientací na soukromou iniciativu v ekonomice a vyčleňující se proti nadměrné státní regulaci. Již samotný překlad názvu Høyre doslova znamená „pravice“, což jen utvrzuje v tom, že mezi její priority patří zejména snížení daní, podpora podnikatelů, soukromých investic, anebo zmírnění kontroly v oblasti průmyslu.

---

⁷² BRUNCLÍK Miloš a kol. *Skandinávie. Proměny politiky v severských zemích*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. s. 140-144.

⁷³ *Om Arbeiderpartiet* [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 26. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/om/>>.

Z dalších bodů bych rád vytyčil její silný důraz na osobní svobodu, odpovědnost jednotlivce, či ochranu lidských práv. Jedná se o druhou největší stranu, která taktéž podporuje členství Norska v EU.⁷⁴

1.1.2. Protievropské strany

Pokroková strana (Fremskrittspartiet, FrP) je krajně pravicová, která od svého založení (1973) až do roku 2003 působila v opozici. Dle mého názoru je zajímavé, že i přes veškerou extrémistickou rétoriku zejména v oblasti migrace tato strana podporuje setrvání Norska v NATO. V otázkách evropské integrace je proti norskému členství v EU a je také skeptická k dohodě o Evropském hospodářském prostoru. Pokroková strana sebe samu definuje jako liberální, která věří a chrání svobodu jednotlivce, bojuje za nižší daně, prosperitu a omezenou vládu.⁷⁵

Tato strana ve svých počátcích navazovala na obdobnou stranu v Dánsku a jejím cílem bylo narušení etablovaných partitokracií a byrokratických struktur. Protest byl zaměřen vůči vysoké nepřiměřené hladině zdanění, státním regulacím a zásahům, či neúměrnému přerozdělování. Z výše uvedeného můžeme tedy dovodit, že se jednalo o stranu s politickou profilací vystupující proti vládnoucí DNA.⁷⁶

Je zajímavé, že FrP staví svůj program na dodržování západních tradic s odkazem na jejich křesťanské a humanitní hodnoty, avšak byla to právě ona, kdo byl historicky vůči církvi velmi kritický. Za účelem dosažení větší svobody a individuality chtěla strana zakázat katechismus ve veřejných školách, snížit příjmy církve, anebo striktně oddělit její vliv na stát.⁷⁷

V kontextu své politiky strana přitahuje výrazné, až radikální osoby a k nelibosti bývá často spojována s Adersem Breivikem, který ve straně v minulosti působil, i když se od něj opakovaně distancovala. Tuhle skutečnost s oblibou vyzdvihuje opozice, případně zahraniční média.⁷⁸

---

⁷⁴ STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 233-234.

⁷⁵ *Information in English* [online]. frp.no, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.

⁷⁶ LASÁK, Jan. *Norská Fremskrittspartiet: most přes navždy* [online]. globalpolitics.cz, [cit. 4. ledna 2019]. Dostupné na <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/norska-strana>>.

⁷⁷ HARRY, Frédérique. *New Multicultural Identities in Europe: Religion and Ethnicity in Secular Societies*. 1. vydání. Leuven University Press, 2014. s. 165.

⁷⁸ DEYL, Daniel. *V norských volbách vyhrála pravice (a přízrak Anderse Breivika)* [online]. reflex.cz, 10. září 2013 [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.reflex.cz/clanek/info-x/51733/v-norskych-volbach-vyhrala-pravice-a-prizrak-anderse-breivika.html>>.

Křesťanská lidová strana (Kristelig Folkeparti, KrF) byla založena v roce 1933 v reakci na rostoucí sekularizaci společnosti v Norsku. Od počátku byl kladen důraz na duchovní odkaz, který byl nabízen jako alternativa k politickým stranám vyznávající materiální hodnoty.⁷⁹

Jedná se o stranu velmi konzervativní, opírající se o morální, etické a náboženské hodnoty. Ideologicky se jedná o stranu středovou s velkým koaličním potencionálem, což dokazují její historická spojení s Venstre, Senterpartiet, anebo Høyre. Jádrem voličské základny tvoří převážně silně věřící evangelíci z okrajových částí Norska. Podporuje obchod s rozvojovými zeměmi, setrvání Norska v NATO, ale v otázkách hlubší evropské integrace zastává negativní postoj.

Levicová socialistická strana (Sosialistisk Venstreparti, SV) je levicovou extrémistickou stranou, která kombinuje ekologické a socialistické hodnoty. Apeluje na velkou solidaritu, z čehož vyplývá prosazování progresivního zdanění a prohloubení sociálního státu.⁸⁰ Vznikla roku 1975, ale de facto přímo navazuje na Sosialistisk Folkeparti (Socialistická lidová strana), jejíž založení je datováno o 14 let dříve. Její představitelé od svého počátku nesouhlasili s členstvím Norska v NATO, či ES/EU a naopak upřednostňovali spolupráci se zeměmi východního bloku.⁸¹

Dále velmi razantně vystupuje v oblasti ekologie a poukazuje na to, že Norsko vzhledem k ropné politice musí být obzvláště zodpovědné a přijímat opatření ke snižování emisí. Zároveň je k celému ropnému průmyslu velmi kritická a prosazuje zachování čistoty oceánu, jakožto základního pilíře norské společnosti pro budoucí generace ve stavu, v jakém se nachází dnes.⁸²

Strana středu (Senterpartiet, Sp) byla založena roku 1920 a původně byla stranou agrární, avšak díky výraznému odklonu od rybolovu a zemědělství zapříčiněným velkým přesunem obyvatelstva z venkova do měst prošla změnou identity a přetransformovala se na Stranu středu. Mezi její hlavní programové cíle patří solidarita, osobní odpovědnost jedince, anebo zodpovědné využívání přírodních zdrojů a půdy. Mimo jiné podporuje setrvání v NATO, kde se však kriticky vyjadřuje

---

⁷⁹ *KrF in other languages* [online]. krf.no, [cit. 6 ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.krf.no/politikk/in-other-languages/>>.

⁸⁰ STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 234.

⁸¹ JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. 16.3. – *Založení Sosialistisk Venstreparti* [online]. skandinavskydum.cz, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.skandinavskydum.cz/16-3-zalozeni-sosialistisk-venstreparti/>>.

⁸² *Joint the struggle for an inclusive society* [online]. sv.no, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.sv.no/english/>>.

k vojenským základnám na svém území, avšak v otázce ohledně EU zastává názor negativní a je protiintegrační. Jedná se o stranu, jejíž volební výsledky vykazují velké výkyvy, což v samotném závěru této podkapitoly podložím graficky.⁸³

Tradičními koaličními partnery se kterými Strana středu uzavírá koalice jsou Levicová socialistická strana a Norská strana práce, se kterými jsou od roku 2013 v opozici.⁸⁴

Liberálové (Venstre, V) jsou nejstarší norskou politickou stranu, jejíž počátky jsou datovány v roce 1884. Venstre dlouhodobě dosahovala výsledků přesahujících v parlamentních volbách 20 %, avšak v roce 1973 zažila obrovský dvoutřetinový propad, v jehož hodnotách setrvává dodnes. Jak již vyplývá ze samotného názvu, vyznává liberální hodnoty vycházející z humanismu a osvícenství, kde je kladen důraz na osobní svobodu a silnou společenskou odpovědnost.

Pro zajímavost uvedu, že od druhé světové války byly součástí vlády v šesti volebních obdobích a jejími koaličními partnery jsou z pravidla Konzervativní strana a Křesťanští demokraté, s nimiž jsou aktuálně (2019) u moci.⁸⁵

V zahraniční politice strana podporuje setrvání v NATO, avšak v otázkách členství v EU se vyjadřuje negativně.⁸⁶

1.2. Voličská základna

Pro účely této podkapitoly rozčlením danou oblast na jednotlivá období do dvou částí. První z nich končí rokem 1969, které bylo na tehdejší poměry velmi stabilní, a to nejen pouze na základě jednotlivých stran, ale také jejich voličské základny. V této době probíhaly pouze zanedbatelné změny, což bylo bezesporu dáno velkou identifikací voličské základny k již etablovaným stranám, kde v pozadí toho všeho stála sociální stránka věci, či region původu.

Po roce 1970 však nastal zlom, na jehož základě proběhlo uvolnění vazeb mezi stranami, který byl zapříčiněn klesající identifikací voličů na úkor vzrůstající hodnotové orientace. Nutno zmínit, že tahle tendence není ničím specifickým, jelikož obdobná situace se objevovala i v dalších západních průmyslových zemích a později i v zemích

---

⁸³ STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 235.

⁸⁴ *Senterpartiets historie* [online]. senterpartiet.no, [cit. 6. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.senterpartiet.no/Om%20SP/historien/Historie>>.

⁸⁵ *Venstres historie* [online]. venstre.no, [cit. 7. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/om/historie/>>.

⁸⁶ STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 235.

postkomunistických.⁸⁷ Společnost se neustále vyvíjela a čistě lokální politická témata ustupovala na úkor celostátní politiky, což vedlo k poklesu nestranických kandidátních listin. Další významný pokles zaznamenal zájem o členství jednotlivých osob v politických stranách a stále klesající aktivní zapojení zbývajících členů. Dle Aarse a Rinkjøba byl tento trend zapříčiněn zejména profesionalizací politických stran.⁸⁸

Politologické rozbory volebních výsledků v rozmezí 1977-1997 poukázaly na čtyři dílčí skutečnosti, které ovlivnily rozhodování voličů. Spadal zde zejména rozkol týkající se soukromého, anebo veřejného sektoru a s tím spjatých intervencí, či morální problémy rozvíjející citlivé otázky (vztah k alkoholu, názory na potraty, náboženská výuka). Dalšími silnými faktory byla migrační politika, anebo politika týkající se hospodářského růstu a ochrany životního prostředí.

V daném regionu byla typická dominance socialistické strany, která z pravidla dosahovala volebního výsledku přesahujícího padesát procent, což však bylo změněno začátkem sedmdesátých let. Tento trend čerpal z úbytku zaměstnanců v průmyslu a rostoucí emancipace žen, které spíše začaly volit socialisticky. Všeobecně se ale později začaly rozvíjet spíše strany pravicové, což zapříčinil nárůst životní úrovně, úpadek kulturních rozdílů mezi profesními skupinami, případně rostoucí vzdělání. Zároveň se ve společnosti zejména u mladých lidí začíná rozšiřovat materialismus a individualismus, které bezesporu posilují tyto pravicové subjekty. Bližší procentuální výsledky jednotlivých stran ve zkoumaném období jsou zmíněny v tabulce číslo jedna.⁸⁹

Z uvedených dat jednoznačně vyplývá výše uvedená klesající tendence u DNA, která byla díky volebním výsledkům po roce 1981 nucena vést řadu menšinových vlád. Další alternativou bylo vytvoření středo-pravicové vlády v čele s Høyre, avšak mezi jejími tradičními partnery panovala obava z její dominance, a proto nebyla dosažena koaliční dohoda. Za velice zajímavý považují také následný propad o 22 mandátů a výrazné oslabení Konzervativní strany mezi lety 1985-1993, který byl zapříčiněn kvůli jejímu pozitivnímu ohlasu vůči ES.⁹⁰

---

⁸⁷ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 258-261.

⁸⁸ JÜPTNER, Petr a kol. *Evropská lokální politika*. 1. vydání. Praha: Petr Jüptner ve spolupráci s Institutem politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, 2007. s. 171-174.

⁸⁹ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 258-261.

⁹⁰ HAVLÍK, Vlastimil. *Proměny norské politiky* [online]. politologickycasopis.cz, [cit. 22. června 2019]. Dostupné na <http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2006/3/Polcas_2006_3_pp_285_305.pdf>.

Tabulka č.1 - výsledky norských parlamentních voleb v letech 1961-1993 (v procentech hlasů)

	1961	1965	1969	1973	1977	1981	1985	1989	1993
DNA	46,8	43,1	46,5	35,3	42,3	37,2	40,8	34,3	36,9
SP	9,4	9,9	10,3	11,0	8,6	6,7	6,6	6,5	16,7
H	20,0	21,2	19,6	17,4	24,8	31,8	30,4	22,2	17,0
V	8,9	10,4	9,4	3,6	3,2	3,9	3,1	3,2	3,6
KrF	9,6	8,1	9,3	12,3	12,4	9,4	8,3	8,5	7,9
NKP	2,9	1,4	1,0	⁹¹ 11,2	0,4	0,3	0,2		0,0
SF	2,4	6,0	3,4						
SV					4,2	4,9	5,5	10,01	7,9
FrP				5,0	1,9	4,5	3,7	13,0	6,3
RV				0,4	0,6	0,7	0,6	0,8	1,1

Zdroj: STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 237.

2. Politický vývoj Norska po 2. světové válce

Při bližším pohledu na norskou zahraniční politikou lze konstatovat, že působila dosti konzistentně, pominu-li citlivé otázky týkající se zejména zapojení do struktur někdejšího Evropského společenství (dnes Evropské unie). Jedinými historickými odpůrci byla komunistická strana společně s radikálním křídlem Dělnické strany, jejichž roli postupně převzala Socialistická lidová strana.

Norsko v poválečném období zastávalo tradiční severskou neutrální politiku, během které se snažilo držet mimo velmocenské konflikty, což se projevovalo i jejich pasivitou vůči OSN a snahou o zachování příznivého vztahu se Sovětským svazem. Avšak s tím, jak studená válka začala ve světě eskalovat, nebyla tato politika nadále udržitelná. Velkou zlomovou situací bylo přijetí tzv. Marshallova plánu⁹², během kterého Norsko obdrželo 2,5 miliardy korun, které výrazně přispěly k poválečné

⁹¹ Jednalo se o volební koalici, která začleňovala Komunistickou stranu, Socialistickou lidovou stranu, Demokratické socialisty a nezávislé socialisty pod názvem Socialistická volební liga. V roce 1975 z této koalice vznikla Levicová socialistická strana (SV), která působí v norském politickém prostředí dodnes. *Norway – Political parties* [online]. nsd.no, [cit. 22. června 2019]. Dostupné na <https://nsd.no/european_election_database/country/norway/parties.html?TB_iframe=true&width=921.6&height=921.6>.

⁹² Tzv. Plán evropské obnovy, který měl zabezpečit americkou pomoc poválečné Evropě.

obnově. Nutno zmínit, že akceptace nebyla zcela jednoznačná, avšak panovala obava o jakési politické začlenění k sovětskému bloku, což bylo vnímáno zejména politicky negativně.

Dalším zlomovým krokem bylo vstoupení Norska do vojenských struktur NATO společně s Dánskem v roce 1949, jehož cílem bylo odradit potencionálního nepřítele od útoku na norské území. I z tohoto závazku však Norsko vyjednalo řadu výjimek (nepovolení zahraničních základen na svém území, či odmítnutí umístění jaderných hlavic), což bylo zapříčiněno snahou neprovokovat SSSR a skeptickým postojem Dělnické strany, která požívala silné voličské podpory zejména díky negativnímu ohlasu vůči NATO.⁹³ V konečném důsledku Norsko zašlo ještě dál, kdy na základě rozhodnutí Stortingu z roku 1955 nařídilo kompletní demontáž pronajatých amerických taktických raket, což vedlo k prvnímu ochlazení vztahů mezi Oslem a Washingtonem. Jedinou výraznou oblastí, ve které norská vláda blíže spolupracovala s Američany v tomto období, bylo vojenské zpravodajství týkající se nejsevernějších oblastí SSSR a jeho raketových a námořních základen v oblasti Archangelska a Koly.

V období studené války patřila právě norská diplomacie vedená H. Langem k hlavním protagonistům politiky v oblasti zmírňování mezinárodního napětí. Tehdejší ministerský předseda E. Gehardsen dokonce jako první představitel západní vlády v roce 1955 navštívil Moskvu a zahájil dialog s N. S. Chruščovem. Tento dialog sice nebyl zvláště přelomový, ale jednalo se o velký průlom v dosavadních vztazích, což dokazuje i reciproční návštěva tohoto sovětského vůdce v Oslu roku 1964.⁹⁴ Další výraznou aktivitou byla snaha o vytvoření bezatomového pásma ve střední Evropě, kde Norsko výrazně podporovalo v této oblasti iniciátora Adama Rapackima, jenž zastával funkci ministra zahraničí a reprezentoval Polsko. Tento návrh byl předložen na XII. Valném shromáždění OSN dne 2. října 1957 a týkal se konkrétně obou německých států (SRN, NDR), Polska, Československa a neutrálního Rakouska, avšak plán neměl podporu SRN a Spojených států amerických, tudíž ztroskotal.⁹⁵

V sedmdesátých letech byla u moci z počátku centristická vláda vedená P. Bortenem, následovaná vládou levicovou v čele s T. Bratellim, které měly společný postoj v zahraničních vztazích a uplatňovaly politiku détente (uvolňování). Obě tyto

---

⁹³ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 269-273.

⁹⁴ DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015. s. 95-102.

⁹⁵ VALENTA, Jaroslav. *Velcí evropané: Adam Rapacki – Střední Evropa bez atomových zbraní*. 1. vydání. Praha: EVA, 1999. s. 13.

vlády také podporovaly novou západoněmeckou Ostpolitik⁹⁶ kancléře Williho Brandta, který měl s Norskem nadstandardní vztahy, jelikož během války žil v norském exilu, účastnil se protinacistického odboje a také krátce pracoval v norské zahraniční službě.

Ke konci studené války Norsko výrazně přispělo k vytvoření bezatomového pásma na území Skandinávie, když podpořilo v této oblasti Finsko. Tehdejší socialistická vláda premiérky G. H. Brundtlandové dokonce (po vzoru Nového Zélandu) zakázala pobyt v norských přístavech všem plavidlům s atomovými zbraněmi, což opětovně vyústilo ve zhoršení vztahů s USA.

Problematika studené války a evropské integrace spolu úzce souvisí, což lze vidět na norském členství v NATO, které v něm spatřovalo bezpečnostní garanci a ovlivňovaly následné z počátku negativní postoje Norů a jejich vlád k západoevropskému integračnímu procesu, který byl nastartován počátkem padesátých let.

Prvním výrazným projektem bylo bezesporu Evropské společenství uhlí a oceli z roku 1951, které nebylo pro norskou ekonomiku zaměřenou na zemědělství a rybolov atraktivní. Norsko bylo také zpočátku apatické i k vytvoření severské celní unie, avšak dánský ministerský předseda H. Hedtoft v roce 1951 inicioval ke vzniku meziparlamentního konzultativního orgánu, který našel mezi seveřany shodu. Z tohoto popudu v roce 1953 vznikla Severská (Nordická) rada, jenž znamenala první zárodek užší meziskandinávské spolupráce. Tento čin podpořil další události, mezi které patřily zejména vznik skandinávských aerolinek SAS, anebo společná pasová unie, na jejímž základu byl dotvořen v roce 1958 společný pracovní trh pro severské země.⁹⁷

Závěrem této podkapitoly zmíním další dílčí body norské politiky, která se například zasadila o spravedlivější rozdělování prostředků směrem k chudým zemím a jejich agitaci ve strukturách OSN, boj za lidská práva, demilitarizaci atomových zbraní, zprostředkování míru (Jugoslávie, Srí Lanka, Guatemala), anebo výrazné zapojení v otázkách týkajících se životního prostředí.⁹⁸

---

⁹⁶ Ostpolitik je termín, který označuje normalizaci vztahů mezi Spolkovou republikou Německo s východoevropskými státy (zvláště Německou demokratickou republikou). HARTMANN, Frederick. The détente debate. *Naval War College Review*, 1977, roč. 30, č. 1, s. 36.

⁹⁷ DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015. s. 95-102.

⁹⁸ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 269-273.

2.1. Otázky týkající se norského členství v ES (EU)

Otázky týkající se norského členství v ES (EU) hluboce ovlivnily norský poválečný vývoj a následné směřování jejich zahraniční politiky. Konkrétně se jednalo o tři integrační období: 1961-1963, 1970-1972, 1990-1994, jejichž konkrétní rozbor bude podroben hlubšímu výzkumu v pozdější části mé práce, avšak z hlediska logické posloupnosti zde nastíním obecný základ, teze a pro lepší orientaci jednotlivé výsledky podložím graficky.

Vláda v Oslu pozitivně přivítala v roce 1959 projekt Velké Británie nazývaný Evropské sdružení volného obchodu (ESVO), které liberalizovalo obchod čistě za užití mezivládního přístupu. Této problematice se budu dále patřičně věnovat v nadcházejících kapitolách, a proto zde nastíním pouze její základní charakteristiku z hlediska posloupnosti vývoje. Jednalo se o podstatně volnější a ryze mezivládní alternativu k západoevropskému „Evropskému hospodářskému společenství“. ESVO, které sdružovalo vedle Velké Británie a Norska další skandinávské státy, Portugalsko, či neutrální Rakousko a Švýcarsko znamenalo v nadcházejících desetiletích výrazné zvětšení norských odbytových možností, které s sebou nesly řadu pozitiv. Tento krok byl zejména ekonomicky a politicky hodnocen velmi přínosně, jelikož nezahrnoval celní unii, proti které brojila jak vládnoucí koalice, tak opozice a netýkal se ani citlivých témat, mezi které patří zemědělské produkty, či rybolov. ESVO však oproti EHS výrazně zaostávalo a Velká Británie společně s Dánskem přehodnotily svůj dosavadní postoj a podaly v roce 1961 přihlášku do EHS, což vedlo i norský parlament stále vedený E. Gerhadsenem k rozhodnutí rovněž se připojit, i když s řadou výhrad. Tento krok byl zastaven francouzským vetem z popudu Charlese de Gaulla v roce 1963 vůči Velké Británii i přes prohlášení, že na ostatní státy tyto restriktce nemají vliv. Situace se opakovala v roce 1967, kdy již centristická vláda T. Bratteliho opětovně následovala Brity vedené labouristickým H. Wilsonem a její dánské spřátelené socialistické strany Jense O. Kraga, avšak i v tomto případě veškerá jednání ztroskotala na francouzském vetu.⁹⁹

Norská diplomacie se koncem šedesátých let také zapojila do jednání týkajících se severské celní a ekonomické unie (NORDEK), ale než započaly bližší vyjednávání

---

⁹⁹ DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015. s. 95-102.

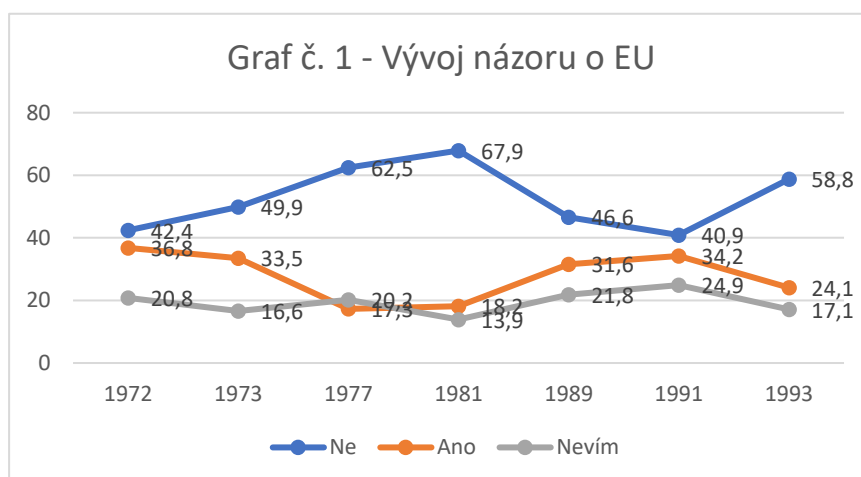
změnil se postoj Francie k rozšiřování EHS a Norsko se rozhodlo opětovně v roce 1970 následovat Brity a Dány v jejich přístupu.¹⁰⁰

Celý proces byl schválen Stortingem za dodržení principu většinového hlasování, avšak v samotném referendu (1972), jenž bylo podmíněno (pouze konzultačně), rozhodlo 53,5 % občanů v neprospěch začlenění, což vyústilo na základě vládního optimismu alespoň pro přijetí obchodní dohody mezi Norskem a Evropským společenstvím.

Veškerá debata byla po tomto neúspěchu až do konce osmdesátých let zastavena, když započala tzv. nová evropská debata zahrnující vývoj společné evropské politiky a postavení vůči vnitřnímu trhu. Výsledkem těchto debat bylo norské přizpůsobení se a prohloubení spolupráce vstoupením do Evropského hospodářského prostoru (EHP), což následovaly i ostatní státy ESVO s výjimkou Švýcarska.

Budeme-li se dále zabírat posledním integračním pokusem o vstup do EU v roce 1994, tak musíme jednoznačně vyzdvihnout velkou organizovanost a sevřenost odpůrců členství v komparaci s velkým podceněním zastánců, což zapříčinilo velký nárůst v kampani protiintegračních skupin. I v tomto referendu se většina (52 %) vyslovila proti vstupu a jak jsem již avizoval na začátku této kapitoly, tak jednotlivé rozdíly podrobím bližší komparaci v následných kapitolách.¹⁰¹

Pro bližší představu vývoje názoru populace v otázkách integrace přikládám příslušný graf číslo dva.

Zdroj: HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 265.

¹⁰⁰ DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015. s. 95-102.

¹⁰¹ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 264-269.

Z grafu je patrná velká fluktuace jednotlivých voličů napříč zkoumaným obdobím. Stěžejní jsou pro tuto analýzu zejména dva termíny (1972, 1994) týkající se jednotlivých referend v otázce norské integrace, kde paradoxně právě tyto otázky zapříčinily rostoucí negativní trend, který opětovně časem postupně upadal. Bylo to způsobeno silným lobbingem jednotlivých uskupení vystupujících proti norskému začlenění, které byly schopny ovlivnit společenský názor ve svůj prospěch.

2.2. Evropské sdružení volného obchodu (ESVO)

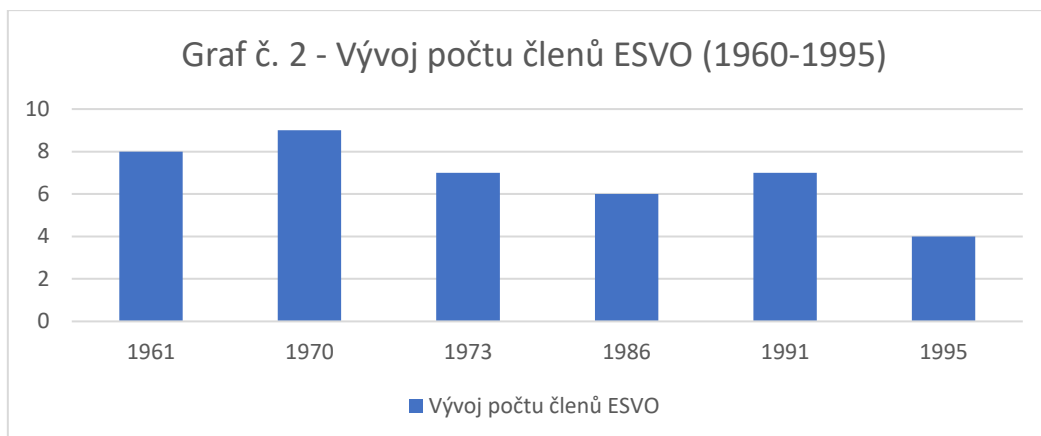
ESVO bylo založeno 3. května 1960 na základě Stockholmské dohody z popudu Velké Británie jako ekonomická alternativa vůči Evropskému společenství (ES). Na samotném počátku stálo sedm států (Velká Británie, Norsko, Dánsko, Švédsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko), což bylo v porovnání s ES o jeden stát více. Prvním přidruženým státem se stalo Finsko v roce 1961, avšak jeho cesta k plnoprávnému členství trvala podstatně déle, a to až do roku 1986. Dalšími nezakládajícími členy byl Island, který se připojil v roce 1970 a Lichtenštejnsko v roce 1991. Nutno zmínit, že již probíhal i opačný, tzv. dezintegrační proces, jelikož v roce 1973 opustila ESVO Velká Británie s Dánskem, v roce 1986 Portugalsko a v poslední vlně (1995) byly státy hned tři (Rakousko, Švédsko, Finsko).

V současnosti má tato organizace, jenž se řídí revidovanou Stockholmskou dohodou (tzv. Vaduzskou úmluvou)¹⁰² z 21. června 2001 čtyři členy: Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Švýcarsko, z nichž jsou všichni s výjimkou posledního jmenovaného zároveň členy Evropského hospodářského prostoru (EHP), což je fakticky projekt vnitřního trhu EU.¹⁰³

---

¹⁰² Revize reagovala na vzrůstající globalizaci světové ekonomiky a zlepšila podmínky vzájemného obchodování. Zároveň vytvořila a zjednodušila rámcové podmínky mezi státy ESVO a třetími zeměmi, které byly dříve sjednávány na bilaterální úrovni. JANKŮ, Martin, Janků Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 113.

¹⁰³ FAJMON, Hynek a kol. *Vznik EFTA: Padesát let poté*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. s. 11-12.

Zdroj: *EFTA through the years* [online]. efta.int, [cit. 8. března 2019]. Dostupné na <<https://www.efta.int/About-EFTA/EFTA-through-years-747>>.

Společným rysem jednotlivých států ESVO byla antipatie k vyšší formě regionální, či ekonomické integrace a primárně jejich neochota na částečném převedení suverenity na tuto organizaci. Od samotného počátku byl kladen důraz na ryze mezivládní přístup k integraci, který byl vyjádřen právě touto neochotou. Tato organizace je spjatá se slabou institucionální strukturou, jejíž ústřední roli vykonává Rada ESVO, která odráží čistě doporuční a již zmíněný mezivládní prostředek rozhodování. Mezi další dílčí orgány patří Soudní dvůr ESVO, který figuruje v oblasti jurisdikce ve vztahu k členským státům a primárně projednává jednotlivé žaloby na porušení, jenž byly podány příslušným Dozorčím orgánem na úkor členského státu, či aplikace ustanovení Smlouvy o EHP. Za nutné považují také zmínit Účetní radu ESVO, která ve spolupráci s externími auditory provádí výroční audit, anebo Sekretariát řídící každodenní agendu tohoto uskupení.

Podívám-li se na jednotlivé vlastnosti institucionálního uspořádání ESVO dojdou z dnešního pohledu k závěru, že se jedná o velmi moderní pojetí integrace vyznačující se obrovskou flexibilitou schopnou reagovat na měnící se podmínky na evropském kontinentu.¹⁰⁴

Historicky byla naopak tomuto společenství od počátku vytýkána jeho nedostatečná regionální integrace a nízká akceschopnost v porovnání s EHS. Kritiky byla primárně zmiňována nekompaktnost území, které tvořilo již v počátcích polokruh, v jehož středu se nacházely země zapojené v EHS. Další vytýkanou oblastí

¹⁰⁴ Adekvátní přístup zohledňující nízkou institucionalitu s ekonomickou orientací můžeme spatřovat dodnes ku příkladu mezi USA a Kanadou v Dohodě o volném obchodu, jenž dokonce ve své preambuli zmiňují jako svou inspiraci ESVO, což bezesporu značí nadčasovost daného projektu.

byla nesourodost členské základny, která poukazovala na značné rozdíly jednotlivých ekonomik s dominancí Velké Británie v komparaci s ekonomicky slabým Portugalskem. Posledním zlomovým bodem byla konkurence ze strany EHS, které bylo ekonomicky silnější a laxní v přístupu spolupráce s ESVO, což způsobilo značný odklon investic a započetí postupného dezintegračního procesu.¹⁰⁵

2.3. Evropský hospodářský prostor (EHP)

Jednotlivé vztahy mezi ES a ESVO se během sedmdesátých, a hlavně osmdesátých let vyvíjely úspěšně. Z počátku dva do jisté míry konkurenční subjekty začaly spolupracovat, jelikož si uvědomovaly skutečnost, že je nutné společně čelit konkurenci zejména ze strany USA a Japonska. Program týkající se zejména další ekonomické spolupráce a vytvoření tzv. zóny volného obchodu mezi jednotlivými subjekty byl představen na setkání obou představitelů v Lucemburku v roce 1984. Závěrem bylo vyhotovení tzv. *Lucemburské deklarace*, kde obě strany vyslovily silnou vůli vytvořit dynamický ekonomický prostor, který nesl označení „European Economic Space“.¹⁰⁶

Cílem bylo rozšířit spolupráci v nových sektorech a během období 1984-1989 bylo uzavřeno mnoho specifických dohod usnadňující vzájemné obchodní vztahy. Dané změny se netýkaly pouze tarifních a technických překážek obchodu, ale byla také rozšířena spolupráce v řadě dalších oblastí, kde je nutno uvést např. vzdělávání, životní prostředí, věda a výzkum, telekomunikační sektor, či informační technologie.

I přes to, že proces odstraňování překážek obchodu na základě individuálních případů směřoval k hlubší spolupráci, tak tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors spatřoval dílčí nedostatky zejména v oblasti zahájení realizace jednotného vnitřního trhu. Díky výše zmíněným nedostatkům navrhl na půdě Evropského parlamentu v lednu 1989 nový typ strukturovanější spolupráce mezi zeměmi ESVO a ES se společnými administrativními a rozhodovacími institucemi pod pojmem „Evropský hospodářský prostor (EHP)“. Veškerá jednání byla ukončena 2.5.1992 v Oporu podepsáním smlouvy, na jejímž základě měl být projekt spuštěn 1.1.1993, avšak zejména díky Švýcarsku a jeho problémům (negativní výsledek referenda) bylo vše skutečně až o jeden rok později, tj. k 1.1.1994.

---

¹⁰⁵ FAJMON, Hynek a kol. *Vznik EFTA: Padesát let poté*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. s. 19-22.

¹⁰⁶ JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 109-111.

Princip EHP je založen na společném vnitřním trhu a čtyřech svobodách tvořících jeho rámec.¹⁰⁷ Dalším předmětem smlouvy jsou oblasti týkající se vzájemné spolupráce v těchto sférách: informační technologie, statistika, vzdělávání, zaměstnanost, životní prostředí, výzkum a technologický vývoj, podnikání a kultura. Další důležitou částí je harmonizační proces v oblasti ochrany spotřebitele, obchodního práva anebo sociální politiky. Naopak mezi vyjmuté oblasti spadá společná zemědělská a rybářská politika, anebo rovněž oblasti, jež historicky spadaly pod druhý a třetí pilíř dle Maastrichtské smlouvy z roku 1992 (společná zahraniční a bezpečnostní politika, či spolupráce v oblasti vnitra a justice).¹⁰⁸

2.3.1. Norské fondy

Dohoda o Evropském hospodářském prostoru zahrnuje mimo volného pohybu zboží, osob a kapitálu na vnitřním trhu také poskytování finančních příspěvků ekonomicky slabším participantům. Tyto granty představují příspěvek Islandu, Lichtenštejnska a zejména Norska, jež poskytuje 97 % finančních prostředků s primárním cílem snížit hospodářské a sociální rozdíly pomocí jednotlivých bilaterálních vztahů se 16 zeměmi EU ve střední a jižní Evropě. Podpora je primárně cílena na prioritně stanovené oblasti zahrnující ochranu životního prostředí a s tím zapříčiněnou změnu klimatu, ochranu evropského kulturního dědictví, výzkum a vzdělávání, posílení justičních mechanismů, anebo zvýšenou ochranu týkajícího se zdraví obyvatelstva a péče o děti. Zároveň přispívají k posílení základních evropských hodnot jako jsou tolerance, zachování právního státu, anebo samotné zachování demokratických hodnot.

Projekty jsou vybírány na základě výzev, které má v díkci tzv. správce programu, jež jednotlivé programy vytváří, řídí a přiděluje jednotlivé finanční prostředky dle stanovených kritérií. Každá přijímací země prostřednictvím kontaktních pracovišť souhlasí s poskytnutím dárcovství za předem stanovených podmínek, které podléhají následné kontrole.

---

¹⁰⁷ Z toho vyplývá, že státy ESVO uznávají platnost již existujících právních předpisů (acquis communautaire), a také úpravu týkající se společného vnitřního trhu. Zároveň v těchto oblastech spadají pod rozhodnutí Evropského soudního dvora a podílí se na Evropském fondu solidarity, jež je blíže znám jako kohézní fond. K tíži těchto státům patří bezesporu absence účasti na rozhodovacím procesu v EU. GRAUOVÁ, Christine. *Evropská unie od A do Z*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1995. s. 73.

¹⁰⁸ JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 109-112.

3. Norské integrační procesy

3.1. Referendum 1972

Od září roku 1965 byla v Norsku u moci centrálně pravicová vláda zahrnující Konzervativní stranu, Stranu středu, Křesťanskou lidovou a Liberální stranu. V otázkách potencionální evropské integrace zastávala první zmíněná strana kladné stanovisko, Liberálové a Křesťanští demokraté nebyli v této otázce jednotní, a naopak Strana středu zastávala negativní protiintegrační postoj.

Storting se rozhodnul na základě britského doporučení podat přihlášku do Evropských společenství v poměru 136/13 poslanců pro tento návrh. Členové norské vlády však nebrali celou situaci moc vážně, jelikož byl ve Francii u moci prezident Charles de Gaulle, jenž stále nezměnil svůj názor v otázce členství Velké Británie. Ukázalo se, že Norsko uvažovalo zcela racionálně, jelikož z francouzského popudu bylo celé jednání v roce 1967 uzavřeno dříve, nežli započala počáteční jednání.¹⁰⁹

Velký zlom v otázce členství nastal v květnu 1969, kdy byl francouzský prezident vystřídán v úřadu výrazně otevřenějším Georgesem Pompidoudem, jenž se vyslovil k britské přihlášce podstatně smířlivěji, jelikož spatřoval jisté benefity v tomto usmíření, zahrnující zejména vybalancování silného postavení Německa a obnovení vzájemných britsko-francouzských vztahů.¹¹⁰ Tento proces opětovně nastartoval také norský integrační pokus, o kterém se znovu hlasovalo ve Stortingu, přičemž změna ve výsledku oproti minulému období byla zanedbatelná a pouze 4 poslanci se přiklonili k negativnímu postoji.¹¹¹

Jak jsem již avizoval výše, tak na samotném počátku panovala široká podpora členství v Evropském společenství, jelikož to v podstatě nebylo aktuální. Situace se změnila nahrazením francouzského prezidenta, kdy celá tato myšlenka získala zcela nový rozměr. Nejen z tohoto důvodu prošla středopravicová vláda krizí, odstoupila a byla nahrazena menšinovou vládou vedenou Norskou stranou práce. Hlavním iniciátorem tohoto rozpadu byla Strana středu, vedená Perem Bortenem, který zveřejnil tajné dokumenty, týkající se vyjednávání mezi ES a Norskem. I tato nová vláda měla ve svých řadách odpůrce, ale v zásadě byla v otázkách týkajícího se

---

¹⁰⁹ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 45-46.

¹¹⁰ SCALER, Jamie. *Negotiating Membership in the WTO and EU*. 1. vydání. Routledge: Taylor and Francis, 2017. s. 115.

¹¹¹ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 46.

členství podstatně jednotnější, než ta předešlá. Byla to právě tato vládní koalice, která nechala vypsat první referendum týkající se norského členství v Evropském společenství dne 25. září 1972. Napříč celým politickým spektrem panovalo přesvědčení, že i přesto, že se jedná o referendum konzultativní, bude jeho výsledek akceptovaný a plně závazný, načež vládní koalice v čele s Trygvem Bratellim spojila jeho výsledek s vyslovením své důvěry.¹¹²

Čím více byla otázka norské integrace aktuální, tím paradoxně vzrůstala ve společnosti negativní nálada. Charakteristickým rysem byl vznik jednotlivých akčních skupin, jež působily mimo půdu politických stran z důvodu osvěty norské populace v otázkách všelidového hlasování.

Jednotlivá uskupení začala vznikat na počátku šedesátých let a nazývaly se „Akce proti společnému trhu“ a „Norsko a společný trh: Osvětový výbor 1962“. V prvním z nich participovali lidé z univerzity, intelektuálové a umělci sympatizující s levicí, kdežto druhé nacházelo oporu v zemědělských organizacích a Straně středu. Důvodem pro vznik dvou seskupení byla jejich neshoda na alternativě vůči plnému členství. První z nich byla proti jakémukoliv začlenění, kdežto druhá jmenovaná doporučovala alespoň částečné ekonomické přidružení dle programu Strany středu. Z této druhé varianty na počátku roku 1970 však sešlo a obě výše zmíněné uskupení byla sjednocena pod názvem „Lidové hnutí proti norskému členství v ES“, které požadovalo smlouvu o volném obchodu na místo plného členství v ES. Celkový počet participantů překročil hranici 120 000 osob a stal se hlavním aktérem v boji proti norskému členství.¹¹³ V tomto hnutí byla zapojena celá řada významných osobností napříč celým politickým spektrem, kteří šířili negativní kampaň z obav v oblastech národního bezpečí (ztráta suverenity a autonomie), či ztráty výsostné rozhodovací pravomoci v ekonomické oblasti, která by byla nahrazena politikou volného trhu. Další ohrožení spatřovali odpůrci evropské integrace v otázkách sociální spravedlnosti (welfare policy), na které si Norsko dlouhodobě zakládalo. Následujícími aktéry vystupujícími proti členství byla například „Fronta mládeže proti ES“, anebo „Dělnický výbor proti ES a proti drahotě“, který zahrnoval krajně levicové hnutí marxistů.¹¹⁴

---

¹¹² CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 46-47.

¹¹³ BAKKEOVÁ, Elisabet. Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). *Mezinárodní politika*, 2002, roč. 26, č. 2. s. 12-13.

¹¹⁴ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 46-48.

Naproti výše zmíněným negativním skupinám vznikla také řada stoupenců členství, z jejichž řad bylo nejsilnější „Ano k ES“, které však bylo založeno až v dubnu 1972 a čítalo pouhých 40 000 osob.¹¹⁵ Organizace byla silně podporována Norskou stranou práce, která se snažila přesvědčit své voliče tím, že vstup do Evropského společenství je konzistentní s jejich ideologií a tradicí. Vrchní představitelé strany zároveň tvrdili, že státní aparát již není sám o sobě schopný dosáhnout plánovaných ekonomických cílů a právě vstup do ES je ideálním řešením, které povede k jejich rozvoji.¹¹⁶ Další podpůrnou silou byla bezesporu mládežnická organizace zahrnující zejména Konzervativní studentský svaz na univerzitě v Oslo.¹¹⁷ Jak již vyplývá ze samotných dat, tak jednotliví přívrženci členství podstatně podcenili lobbying, jelikož byl vstup podporován vládou a silnými organizacemi, a připojení brali jako samozřejmou věc, což se ve finále ukázalo jako klíčová chyba.

3.1.1. Výsledek referenda s odkazem na jeho příčiny

Účast v referendu činila 79,2 % oprávněných voličů, což bylo o necelých 7 % méně, nežli při standardních volbách do Stortingu. V rozboru publikace od Cliva Archera „*Norway outside the European Union*“ je tato skutečnost odůvodněna tím, že tradiční voliči Norské strany práce nesouhlasili se svou stranou, ale zároveň nechtěli hlasovat proti jejímu záměru a z této příčiny raději zůstali doma a nevolili. Norští voliči v tomto referendu rozhodli pro nepřipojení poměrem 53,5 % ku 46,5 %, což podložím grafem číslo 3 s výše uvedenou účastí pro lepší orientaci.¹¹⁸

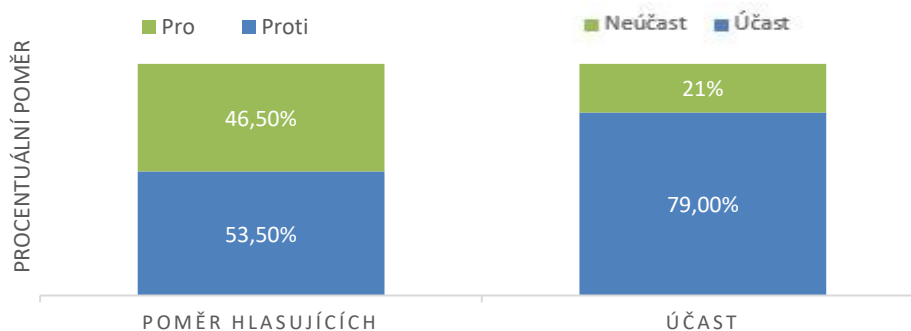
¹¹⁵ BAKKEOVÁ, Elisabet. Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). *Mezinárodní politika*, 2002, č. 2, roč. 26, s. 12-13.

¹¹⁶ PIERCE, Roy a kol. Referendum Voting Behavior: The Norwegian and British Referenda on Membership in the European Community. *American Journal of Political Science*, 1983, roč. 27, č. 1, s. 55.

¹¹⁷ BAKKEOVÁ, Elisabet. Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). *Mezinárodní politika*, 2002, č. 2, roč. 26, s. 12-13.

¹¹⁸ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 47.

Graf č. 3 - Norské referendum 1972

Zdroj: CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 47.

Dalším dílčím prvkem této práce bude zkoumání jednotlivých faktorů, na základě kterých se voliči „vzepřeli“ své vládě a hlasovali negativně. Nutno v tomto kontextu zmínit, že kampaň lobující za vstup započala velmi pozdě až v lednu 1972, po ukončení veškerých jednání, oproti negativní kampani, jenž fungovala již dva roky a agitovala od samotného počátku. Pozitivní kampaň byla vedena Norskou stranou práce společně s Konzervativci, jenž spolu až doposud díky rozdílné ideologii nekooperovaly, což se projevilo samozřejmě na výsledku, kde obě tyto strany pracovaly neefektivně a nezávisle na sobě.

Následujícím velkým problémem bylo nešťastné prohlášení tehdejšího komisaře Ferdinanda Spaaka v oblasti energetiky, který označil norský rozvíjející se ropný a plynárenský průmysl za potenciální „komunitární“ zdroj, což se norským silně vlasteneckým občanům pochopitelně nelíbilo.¹¹⁹ Dalším bezesporu důležitým faktorem byla skutečnost, že Norsko získalo svou úplnou nezávislost až v roce 1905 a dodnes v něm přežívá silný nacionalismus a obava o svou vlastní suverenitu.

Velký rozkol ve společnosti spočíval dále v socioekonomických oblastech, které se odrážely nejen v politice, ale i v organizacích, jenž reprezentovaly různé zájmy. Zde můžeme uvést ku příkladu náboženskou otázku, kde se tradiční „protestanti“ na rozdíl od ostatních skupin vyslovovali pro plné zachování nezávislosti. Další prvek byl geografický, kde občané z měst a jihu (Oslo, Akerhus, Buskerud, Vestdold) byli většinou pro integraci, a naopak lidé z venkova a severských oblastí (Finmark, Nordland, Møre og Romsdal) proti, anebo prvek ekonomický, kde manuálně pracující

¹¹⁹ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 47.

občané preferovali nezávislost z obav otevřeného trhu a přístupem levné pracovní síly, a naopak občané pracující v odborných profesích, či majitelé firem tento krok hodnotili pozitivně. Se vstupem do ES by právě norský průmysl získal přístup na jeden z největších trhů na světě, a jelikož se jednalo o plně zmodernizované odvětví, tak by nejen konkurenčně obstál, ale zároveň výrazně profitoval. Naproti tomu stálo zemědělství v čele s jeho odbory, které požívalo řadu ochranných opatření a při vstupu by muselo čelit konkurenci ze zbylých členských států, jež je podstatně efektivnější zejména díky lepším vegetačním podmínkám. Také rybářský sektor silně vystupoval proti norské integraci v těchto strukturách díky obavám o své výsostné postavení.

Referendum v roce 1972 v otázce integrace znamenalo klíčový zlom v norské politice a společnosti. Více než polovina voličů se „postavila“ proti své vládě a jejímu centrálnímu plánu, a dokonce ani citlivá témata týkající se alkoholové prohibice, či změnu jazyka nevyvolala historicky takový rozpor a nerozdělila takto společnost.¹²⁰

3.2. Referendum 1994

Jak jsem avizoval výše, členství v EHP měla pro Norsko celou řadu zejména ekonomických výhod, avšak původně se mělo jednat pouze o dočasné řešení. Norská strana práce jej brala jako počátek norské integrace, který po několika letech „socializace“ získá potřebnou podporu veřejnosti a povede k plnému členství v ES/EU. Tyto úvahy však vzaly za své, když švédská vláda vedená sociální demokracií společně s Finy podaly žádost o plné členství v roce 1991. Mezi skandinávskými státy panuje široká solidarita a z této příčiny tehdejší norská premiérka Gro Harlem Brundtland v dubnu 1992 oznámila, že i Norsko bude opětovně usilovat o členství.

O této otázce se opětovně hlasovalo ve Stortingu, kde 104 poslanců hlasovalo pro návrh a 55 bylo proti. Negativně hlasovalo všech jedenáct poslanců Strany středu a všech sedmáct ze Socialistické levicové strany, dvanáct ze čtrnácti Křesťanských demokratů a patnáct z šedesáti poslanců vládní Norské strany práce. Pro návrh naopak byli všichni poslanci Konzervativní strany, zbylí členové Norské strany práce a většina z řad Strany pokroku. Za zmínku stojí zmínit, že i v tomto období byla

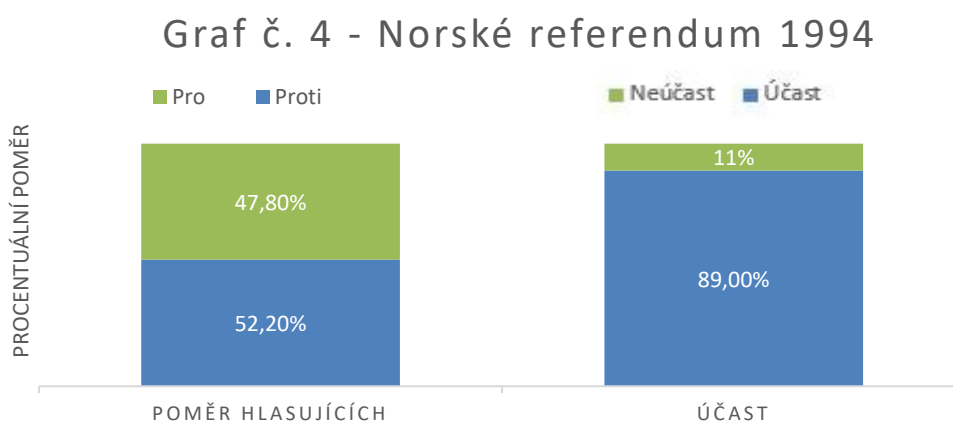
---

¹²⁰ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 46-49.

překročena klauzule stanovující minimální nutný počet všech poslanců v oblasti převedení některých pravomocí na mezinárodní organizaci dle paragrafu 93 Ústavy.¹²¹

3.2.1. Výsledek referenda s odkazem na jeho příčiny

Všelidové hlasování opětovně dopadlo ve prospěch nepřipojení poměrem 52,2 % ku 47,8 % s účastí 89 % oprávněných voličů, což do jisté míry kopíruje výsledek z roku 1972. Jak již tomu bylo v předešlém období, tak městské části, zalidněné regiony a jihovýchod Norska hlasoval ve prospěch, a naopak venkovské a severské oblasti již tradičně proti. Také z pohledu manuálně pracujících obyvatel a zaměstnanců na odborných pozicích zůstal poměr stejný.¹²²

Zdroj: CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání.
New York: Routledge, 1992. s. 57-58.

Před tímto referendem proběhl také výzkum viz. tabulka č. 2 zaobírající se předpokládaným negativním vymezením jednotlivých voličů dle předem stanovených regionů. Jednotlivá data byla čerpána na základě výsledků parlamentních voleb z roku 1993 s předpokladem identifikace voličské základny a jednotlivými politickými stranami. Z výsledků je patrné, že rozdíl mezi skutečným a očekávaným „ne“ byl ve východním, západním a jižním Norsku, či v Trøndelagu očekávaný, ale naopak v severním Norsku, či v oblasti Oslo byla deviate odlišná. Jednoznačně tedy můžeme konstatovat, že otázka členství ještě více prohloubila propast mezi lidmi žijícími v hlavním městě v kontrastu s těmi na severu země.¹²³

¹²¹ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 56-57.

¹²² Tamtéž s. 57-58.

¹²³ Tamtéž.

Tabulka č. 2 - reálný a předpokládaný norský nesouhlas s členstvím v EU na základě parlamentních voleb z roku 1993 zohledňující geografický prvek

	Reálná data v %	Předpoklad v %	Rozdíl
Oslo	33,4	43,8	-10,4
okolí Oslo	40,6	47,5	-6,9
východní Norsko	52,8	53,3	-0,5
jižní Norsko	54,8	56,8	-2
západní Norsko	58,1	56,8	+1,3
Trøndelag	58,0	56,0	+2,0
severní Norsko	74,0	57,7	+14,3

Zdroj: BJØRKLUND, TOR. *Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway*. Acta sociologia, 1997, č. 40. s. 155.

Podíváme-li se na samotné příčiny, tak dojdeme k závěru, že v tomto referendu byli odpůrci proti členství podstatně sevřenější, nežli tomu bylo v předešlých pokusech, avšak na samotné alternativě vůči členství již taková shoda dosažena nebyla. Největší odpůrci z řad Socialistické levicové a Strany středu odmítali jakoukoliv formu integrace a kritizovali i již platnou evropskou hospodářskou dohodu (EHD) z roku 1973, kterou považovali za formu hospodářského členství.

Také Venstre a Křesťanská demokratická strana byly proti plnému členství, avšak k EHD zastávaly opačné stanovisko a podporovaly ji. I v tomto období vznikaly akční skupiny lobující na obou stranách spektra. I přesto, že hlavním iniciátorem členství byla již zmíněná Norská strana práce, tak právě z jejich řad vzniklo negativní hnutí zahrnující její minoritní část, jenž neslo příznačné označení „Sociální demokraté proti EU“. Jednotná organizace odpůrců vznikla v roce 1990 a nesla označení „NE Evropskému společenství“, kde byli sdruženi příslušníci všech politických proudů včetně krajní levice s výjimkou krajní pravice, která byla odmítnuta. Organizace měla více než 140 000 členů včetně jednotlivých politiků, jenž se vyslovovali negativně a zastoupení ve všech velkých obcích.¹²⁴ Samotné hnutí bylo řízeno jako politická strana s centrálním vedením a jednotlivými krajskými divizemi. Významnou byla také spolupráce s odbory, které si kladly za cíl setrvat mimo struktury EU. Jednalo se

¹²⁴ BAKKEOVÁ, Elisabet. Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). *Mezinárodní politika*, 2002, č. 2, roč. 26, s. 13-14.

primárně o norské sdružení zemědělců, anebo rybářů, jenž podporovaly finančně jejich činnost.¹²⁵ Lídrem byl Kristen Nygaard, který byl významným průkopníkem v oblasti přenosu digitálních technologií a poukazoval na jejich negativní sociální důsledky, zneužitelnost a nedostatečnou zabezpečenost ze strany ES/EU. Za zajímavost stojí uvést, že činnost této organizace nebyla po referendu ukončena, je doposud aktivní a šíří osvětu.¹²⁶ Zároveň byly pod jejich záštitou šířeny a distribuovány propagační materiály s protiintegrační tematikou, které vyvracely pozitiva příznivců a označovaly je za mýty. Jednalo se zejména o těchto pět hesel:

- 1) Nečlenství nebude znamenat trvalý hospodářský pokles pro Norsko,
- 2) negativní výsledek neohrozí dosavadní dohodu o EHP,
- 3) odmítnutí členství neohrozí norské pracovní pozice,
- 4) úrokové sazby budou nadále udržitelné a nedojde k jejich růstu,
- 5) zahraniční investoři a norské společnosti neopustí naši zemi.¹²⁷

Naproti tomu stoupci považovali opětovně osvětu za méně důležitou a veškerý lobbying započal až po jednotlivých vyjednáváních s EU po volbách v roce 1993. Nejorganizovanější skupinou přívrženců pro vstup bylo hnutí, jež bylo založeno již v předešlém všelidovém hlasování „ANO k ES“, avšak čítalo 35 000 členů, což byla pouhá jedna čtvrtina oproti hnutí „NE Evropskému společenství“, které usilovalo o negativní výsledek. V pozadí této nedostatečné angažovanosti stála skutečnost, že přívrženci měli na své straně největší politické strany, odbory, podnikatele a téměř veškerý tisk. Podpůrci byli de facto vedeni vládními úřady, médii a zájmovými svazy, a tak se mylně domnívali, že veřejnost bude tomuto kroku nakloněna.¹²⁸ Zároveň jimi byla hojně využívána kampaň zahrnující billboardy, které byly rozvěšeny po celé zemi a razily hesla „Myslím, že Norsko musí vstoupit“, anebo „Pochybovala jsem, ale volím ano“.¹²⁹

---

¹²⁵ GARVIK, Olav. *Nei til EU* [online]. snl.no, 17. května 2018 [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <https://snl.no/Nei_til_EU>.

¹²⁶ *Nei til EU – I Kristen Nygaards and* [online]. neitileu.no, [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <<https://neitileu.no/aktuelt/nei-til-eu-2018--i-kristen-nygaards-and>>.

¹²⁷ GUNNAR, Magnus. *EU-argumentene som gikk ut pa dato* [online]. aftenposten.no, 11. prosince 2008 [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/norge/i/y75pe/EU-argumentene-som-gikk-ut-pa-dato>>.

¹²⁸ BAKKEOVÁ, Elisabet. *Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). Mezinárodní politika*, 2002, č. 2, roč. 26, s. 13-14.

¹²⁹ *Posters supporting the „Yes“ vote in the referendum on Norway's accession to the European Union* [online]. cvce.eu, [cit. 22 června 2019]. Dostupné na <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/1426eefc-0687-4f89-b851-5d60e0fc492c/Resources#3f843aa7-62f5-42ce-92a1-ef067b325a15_en&overlay>.

Také v tomto období zazněly silné negativní akcenty ze stran zemědělců, anebo rybářů, avšak důsledkem transformace norské ekonomiky a úbytku zaměstnanců v těchto sektorech již nehrály tak klíčovou roli, jako tomu bylo v předešlém období. Naopak oproti roku 1972 výrazně posílil průmysl v oblasti ropy a zemního plynu, který čelil silnému rozkvětu a jehož lobbying sehrál významnou negativní roli v referendu týkajícího se norského členství.¹³⁰

3.3. Komparace jednotlivých referend

Jednotlivé argumenty pro a proti byly v obou fázích totožné, ale naopak se změnilы jednotlivé dílčí akcenty. Hlavním důvodem pro setrvání mimo ES/EU bylo národní sebeurčení a obava o svou vlastní suverenitu. Již v roce 1972 odpůrci argumentovali tvrzením, že ES je nadnárodním sdružením a případným začleněním přijde Storting o svou plnou suverenitu při tvorbě národní legislativy. V prvním referendu panovalo mezi odpůrci velmi silné národní cítění a bylo v jejich řadách raženo heslo „Země je naše! Volte NE!“. Naopak přívrženci byla zmiňována skutečnost, že členství v ES neznamena kompletní delegaci svých pravomocí a ohrožení suverenity, ale díky kolektivnímu spolurozhodování napříč Evropou bude demokracie jako taková posílena. Před druhým referendem v roce 1994 byly navíc zmíněny argumenty, že Norsko jako takové muselo přijmout jisté normy Evropského společenství, aby se mohlo podílet na hospodářské spolupráci a s plným členstvím by se mohlo na této legislativě také podílet a rozvíjet své zájmy. Tento argument byl však dvojsečný a nahrál zejména odpůrcům, jež považovali i tuto spolupráci za nevýhodnou.¹³¹

Zejména ve druhém referendu měli odpůrci ve své argumentaci poměrně snadnou úlohu, která poukazyvala na skutečnost, že Norsko patří i bez členství EU mezi nejbohatší země světa s vysokou úrovní života. Během tohoto pokusu dosahovalo HDP na osobu téměř 30 000 amerických dolarů¹³², což jej řadilo mezi světovou elitu. Samotný růst HDP činil 5,1 %, což byla sazba, kterou v EU převyšovalo pouze Irsko. Naproti tomu inflace dosahovala úrovně 1,4 % a jednalo se o sazbu

---

¹³⁰ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. s. 61-63.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² *GDP per capita* [online]. data.worldbank.org, [cit. 19. července 2019]. Dostupné na <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2015&locations=NO&start=1994>>.

zdaleka nejnižší. Zastánci vstupu tedy pod tíhou těchto argumentů nedokázali občany přesvědčit.¹³³

Velkým rozdílem v obou referendech byla aktuální situace mezi skandinávskými státy. Zatímco v prvním referendu nebyl fakticky členem ES žádný severský stát, ve druhém tomu bylo jinak. Dánsko bylo členem již od roku 1973 a zbylé státy čelily tomuto rozhodnutí. V říjnu 1994 proběhlo referendum ve Finsku, kde se 56,89 % tamních voličů rozhodla pro vstup. Pozitivního výsledku bylo v referendu dosaženo také ve Švédsku, s poměrem 52,74 % ku 47,26 %.¹³⁴ Jelikož mezi skandinávskými zeměmi panuje obrovská solidarita, bylo předpokládáno, že i Norsko bude následovat své severské partnery a vysloví se také ve všelidovém hlasování pozitivně. Tuto tezi také podporoval průzkum veřejného mínění, ve kterém norští voliči poměrem 59 % ku 41 % uvedli, že v případě kladného výsledku ve Finsku a Švédsku budou také hlasovat pro vstup, a naopak v případě negativního výsledku budou proti. Následně se však ukázalo, že kladně výsledky u sousedů zmobilizovaly odpůrce, kteří by za normálních okolností vůbec nehlasovali.¹³⁵

Samotná účast dosáhla ve druhém referendu historicky nejvyšší volební participaci v norských dějinách čítající hodnotu 87,9 % oprávněných voličů, což bylo téměř o 10 % více, než v předešlém období. Výsledek byl do značné míry velmi podobný tomu předchozímu, což je vysvětleno oživením stejných argumentů, jako tomu bylo v roce 1972, i přesto, že došlo od roku 1985 k transformaci vnějšího prostředí. Za zajímavost však stojí zmínit, že ve druhém období Norská strana práce nespojila výsledek s vyslovením své důvěry a setrvala i přes jeho negativní výsledek dále u moci, a i nadále usilovala o sblížení norské politiky s politikou EU s jedinou výjimkou, jež by zahrnovala formální členství.¹³⁶

Hlavním předpokladem uskutečnění volby je racionální chování voliče, jenž rozhodne dle svého nejlepšího vědomí s odkazem na jednotlivé ekonomické, sociální,

---

¹³³GAŽOVIČ, Ondřej, MINAŘÍK, David. Norsko opět dál Evropské unii. *Revue politika*, 2005, roč. 3, č. 9. Dostupné na <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/609/norsko-opet-dal-evropske-unii>>.

¹³⁴JUNGAR, Ann-Cathrine. Integration by Different Means: Finland and Sweden in the EU. *Scandinavian Studies*, 2002, roč. 74, č. 3, s. 399-400. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/40920395?read-now=1&refreqid=excelsior%3A938f95f6640498b06c6129fb4825f2c9&seq=4#page_scan_tab_content

s>.

¹³⁵GSTÖHL, Sieglinde. *Reluctant Europeans: Norway, Sweden, and Switzerland in the proces of integration*. 1. vydání. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2002. s. 204.

¹³⁶MILES, Lee. *The European Union and the Nordic Countries*. 1. vydání. Routledge, 1996. s. 133-134.

bezpečnostní, či věkové akcenty. Jednotlivé zájmy hrály napříč integračním procesem svou roli, a proto považují za nutné je níže náležitě rozebrat a graficky podložit.

3.3.1. Ekonomická oblast

Podíváme-li se blíže na tuto oblast, tak dojdeme k závěru, že vlivní podnikatelé toužili v obou případech po hlubším začlenění a zastávali názor, že pokud zůstanou mimo EU, budou zvýšeny dílčí úrokové sazby a poškozená společnost jako celek. Také osoby pracující v soukromém sektoru byly zejména v prvním období považovány za příznivce, jelikož členství s sebou neslo celou řadu výhod a zvýšení jejich odbytových možností. Proti tomuto tvrzení byli zemědělci, kteří požívají nejvyšších ochranných výhod a z logiky se báli, že o tyto výdobytky přijdou a nebudou konkurenčně schopni obstát na otevřeném trhu. Podobný názor zastávali také rybáři, kteří požívali privilegia v přímořských oblastech. Tabulka č. 1 poukazuje na jednotlivou podporu členství na základě zaměstnanosti ve veřejném a soukromém sektoru se zvláštním odkazem na již zmíněné zemědělce a rybáře.¹³⁷

Tabulka č. 3 - procentuální vyjádření soukromého a veřejného sektoru

	Soukromý sektor	Veřejný sektor	Farmáři/rybáři
	<i>Nesouhlas</i>	<i>Nesouhlas</i>	<i>Nesouhlas</i>
1972	46 %	45 %	93 %
1994	43 %	53 %	94 %
Rozdíl	-3 %	+8 %	+1 %

Zdroj: BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

V tabulce jsou znázorněny jednotlivé postoje z hlediska nesouhlasu aktérů, dle rozlišení zaměstnanosti v soukromém, či privátním sektoru se zvláštním odkazem na specifické postavení zemědělců a farmářů. Dle zmíněných dat můžeme sledovat výkyvy zejména u veřejného sektoru, který se z pozitivních čísel přenesl výrazně k těm negativním. Tento trend bývá vysvětlován nárůstem počtu zaměstnanců v tomto sektoru (z původních 27,5 % na 40 %) a transformací těchto skupin.

¹³⁷ BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

V další tabulce (č. 2) máme bohužel pouze data z roku 1994, kde vidíme v procentech poměr nesouhlasu dle vybraných pracovních odvětví. Zaměstnanci pracující v sociálním sektoru byli v této oblasti více negativně a kriticky naladěni, než zastánci jiných profesí, a naopak lidé pracující ve vzdělávání, anebo vědě a výzkumu byli většinou pro začlenění. Poslední rozebíranou mírně prointegrační skupinou jsou zaměstnanci v řadách veřejné správy, policie, anebo soudnictví, které by mohly z členství těžit také řadu pozitiv.¹³⁸

Tabulka č. 4 - rozdělení veřejných zaměstnanců do příslušných skupin

1994	Sociální a zdravotnické služby	Vzdělávání, věda a výzkum	Veřejná správa, policie, soudy	Další	Celkově
Nesouhlas	59 %	47 %	48 %	54 %	53 %

Zdroj: BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

3.3.2. Sociální indikátory

Podíváme-li se na konkrétní data vyplývající z průzkumu, která budou blíže rozebrána v tabulce č. 3 na základě hospodářských indikátorů a vzdělání, tak dospějeme k závěru, že rozdíl v obou referendech byl dle tohoto rozdělení zanedbatelný. Můžeme konstatovat, že čím byli občané vzdělanější a ekonomicky zaopatřenější, byla jejich vůle více prointegrační, než u občanů na opačné straně spektra. Veškerá data byla založena na základě Galtungského indexu, který je rozdělen do osmi kategorií, které zohledňují měřitelné aspekty zahrnující sociální postavení jednotlivých občanů a zároveň jejich propojení s centrální mocí dle místa jejich bydliště a osídlení daného regionu. Lidé, jenž mají dobré sociální postavení a schopnost podílet se vědomě na rozhodování, spadají do kategorie číslo osm, a naopak lidé z periferie společnosti jsou označováni číslem jedna.

Galtungský index byl poprvé použit v roce 1972 a poté následovně v roce 1994 za dodržení stejných proměnných faktorů. Původně bylo předpokládáno, že rozdíl mezi centrem a periferií bude postupně odbouráván, až dojde k samotné akceptaci i

¹³⁸ BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

na samotném konci negativního spektra, což se dalším výzkumem nepotvrdilo, a naopak došlo k ještě většímu prohloubení rozdílů.¹³⁹

Tabulka č. 5 - sociální status

Sociální status									
	Nízký						Vysoký		Celkově
	1	2	3	4	5	6	7	8	
1972	72 %	65 %	58 %	52 %	45 %	35 %	29 %	25 %	53 %
1994	80 %	72 %	62 %	58 %	48 %	43 %	34 %	14 %	52 %

Zdroj: BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

Za zajímavost stojí bezesporu poukázat na jednu skutečnost, která vybočuje. Zatímco v prvním referendu byly rozdíly dle pohlaví marginální, ve druhém tomu již tak nebylo a téměř 57 % žen hlasovalo negativně v komparaci „pouze“ s 48 % muži.

Analýza veřejného mínění prokázala, že muži dávají poněkud vyšší prioritu ekonomickým cílům, kdežto ženský profil je více orientován na sociální aspekty a jistoty. Tuto tezi však vyvrací reálný výsledek z roku 1972, během kterého obě pohlaví hlasovala souměrně, a proto musíme hledat příčiny této změny jinde. Musíme si v tomto kontextu primárně uvědomit, že veřejný sektor prošel v letech 1972 až 1994 významnou transformací, která zapříčinila téměř dvojnásobný nárůst zaměstnanců s naprostou převahou žen. Tento pracovní sektor tedy výrazně přispěl k ženské zaměstnanosti a rozvoji sociálního státu, který byl tradičně výrazně konzervativní a silně protiintegrační, což se projevilo na samotných výsledcích v roce 1994.¹⁴⁰

¹³⁹ BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

¹⁴⁰ Tamtéž.

Tabulka č. 6 - hlasování dle vzdělání a pohlaví

	Vzdělání				Pohlaví	
	Nízké		Vysoké		Muži	Ženy
1972	58 %	57 %	40 %	40 %	51,7 %	51,3 %
1994	66 %	60 %	52 %	42 %	47,7 %	56,7 %

Zdroj: BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

3.3.3. Věková perspektiva

Pokud budeme generalizovat všeobecné údaje týkající se věkové struktury, tak můžeme bezpochyby konstatovat, že mladí lidé jsou všeobecně více obeznámeni se světem za „hranicemi“ své domoviny, než starší konzervativní lidé a z principu jsou více nakloněni novým impulzům. Na základě této dedukce tedy dospějeme k závěru, že lze očekávat mezi mladými lidmi větší naklonění pro evropskou integraci. Pokud však tuto myšlenku chceme podložit konkrétními údaji a výzkumy, dospějeme k opačnému výsledku (viz. tabulka číslo 5). V roce 1972 to byli právě mladí lidé, kteří byli nejvíce proti členství Norska v ES, a naopak staří lidé byli v této oblasti podstatně pozitivnější. Pokud se podíváme na vývoj hlasování dle věkové struktury v roce 1994, tak je těžké najít jakýkoliv vzorec na základě tohoto indexu, jelikož jednotlivá data jsou ve své podstatě vyrovnaná.¹⁴¹

Skutečnost z roku 1972 může být zapříčiněna samotným generačním nahlížením na princip evropské integrace. Starší lidé, kteří zažili světovou válku, vnímají evropskou integraci jako záruku míru, kooperace, stability a rozvoje. Naopak mladší generace bez této historické zkušenosti prosazuje více hodnoty nacionalismu a nezávislosti, což jsou atributy, které by jim případné začlenění mohlo narušit.

¹⁴¹ BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

Tabulka č. 7 - hlasování dle věkové struktury

1972			1994		
Narození	Věk	Nesouhlas	Věk	Nesouhlas	Rozdíl
1969-76			18-25	52 %	
1959-68			26-33	51 %	
1951-60			34-41	53 %	
1945-50	20-27	61 %	42-49	53 %	-8 %
1937-44	28-35	51 %	50-57	48 %	-3 %
1927-36	36-45	50 %	58-67	49 %	-1 %
1917-26	46-55	50 %	68-77	58 %	+8 %
1907-16	56-65	51 %	78-82	55 %	+4 %
-1906	66-	45 %			

Zdroj: BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

3.3.4. Komplexní přezkum

Z dat uvedených v předchozí kapitole je obtížné vyvodit jasné závěry, jelikož neexistuje žádné jednoduché vysvětlení, proč bylo referendum z roku 1994 kopií referenda z roku 1972.

Nejpozoruhodnějším rysem je bezesporu síla a stabilita regionálních kontrastů v těchto všelidových hlasováních. Tento rozpor napříč regiony potvrzuje již starý vzorec rozložení voličské základny, který se objevuje od samotného počátku norského politického systému. I přes tuto uvedenou tezi je nutno zmínit jednotlivé odchylky sil politických stran dle regionů, dle příslušné analýzy (viz. tabulka č.2) na základě voleb z roku 1993. Úspěšný předpoklad byl naplněn ve východním, jižním a západním Norsku a také v Trøndelag.¹⁴² Naopak v severním Norsku a v oblasti fjordu Oslo byla odchylka odlišná, což ještě prohloubilo socioekonomické aspekty mezi občany z centra a periferie.

¹⁴² BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40. s. 143-158.

Mezi další výrazné aspekty lze začlenit otázky týkající se genderových rozdílů, anebo rozdělení dle jednotlivých pracovních odvětví. Budeme-li zkoumat vzájemnost těchto dvou proměnných faktorů, tak dospějeme k závěru, že spolu nekorelují na základě teze, že ve veřejném sektoru pracuje více žen, než mužů. Tuto domněnku vyvrací hned několik skutečností pozorovatelných napříč celou norskou společností. Podobných výsledků bylo dosaženo zkoumáním právě zaměstnaných ve veřejném sektoru, studentkami, nezaměstnanými, anebo napříč ženami žijících v městech, anebo vesnických oblastech. Naopak dle výzkumu vyšla pozitivně teze týkající se sociálních aspektů, která zohledňovala skutečnost, že lidé pracující ve veřejném sektoru pocházejí na základě Galtungského indexu převážně v jeho nižší části, což zapříčiňuje zvýšenou koncentraci skeptiků. Za tento negativní výsledek tedy není zodpovědná sektorová pozice, ale sociálně ekonomický status jednotlivých obyvatel.

Následným kritériem podporujícím tuto tezi je skutečný počet zaměstnanců ve veřejné správě dle správní urbanizace. V oblastech, kde byla opozice k Evropské unii obzvláště silná, tvořili veřejní zaměstnanci větší část pracovní síly, nežli tomu bylo ve městech, což zapadá do výše uvedených profilací.

Závěrem je nutno konstatovat, že primárním cílem sociálního státu je snaha o vyrovnání životních rozdílů založených na sociálních třídách a geografických oblastech, o čemž svědčí mnohdy četné dotace do okrajových částí země a do podpory zemědělského, či rybářského sektoru. Ústředním politickým aktérem tohoto distribučního programu je Norská strana práce, avšak právě její politika, jež si kladla za úkol snížit rozkol mezi centrem a periferií a podporovat rovnostářství, poskytla právě samotnou platformu pro opozici, která razantně vystupovala proti členství. Můžeme tedy konstatovat, že prointegrační politika této strany byla poražena svým vlastním úspěchem.¹⁴³

---

¹⁴³ BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologica*, 1997, č. 40. s. 143-158.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat jednotlivé norské integrační procesy do struktur Evropského společenství (později Evropské unie), které byly vždy ve svém důsledku ovlivněny celou řadou faktorů, s následným zapojením institutu všelidového hlasování.

Hlavní výzkumná otázka byla stanovena následovně: „Jaké důvody vedly ke dvojitému odmítnutí členství v ES/EU?“ Abychom našli odpověď na tuto otázku, musíme zvážit celou řadu dílčích faktorů a skutečností, které vedly k tomuto odmítnutí. V obou referendech vznikaly lobbingové skupiny, které usilovaly buďto o vstup, či jeho odmítnutí. Odpůrci byli vždy pečlivě organizováni a byli schopni přenést své obavy mezi norské voliče, zatímco příznivci v obou případech tuto přípravu podcenili. Je nutno uvést, že na straně příznivců byla v obou obdobích převážná část médií (tisku, televizních stanic, rozhlasu), anebo zástupci norského průmyslu, kteří vnímali pozitivní dopady členství a panovalo přesvědčení, že tuto náladu přenesou na lid. V prvním referendu také sehrálo bezesporu negativní úlohu nešťastné prohlášení tehdejšího komisaře Ferdinanda Spaaka v oblasti energetiky, který označil norský rozvíjející se ropný a plynárenský průmysl za potenciální „komunitární“ zdroj, což se norským, silně vlasteneckým občanům pochopitelně nelíbilo.

Svou úlohu sehrál také geografický prvek, kde občané z měst a jihu byli většinou pro integraci, a naopak lidé z venkova a severských oblastí proti, anebo prvek ekonomický, kde manuálně pracující občané preferovali nezávislost z obav otevřeného trhu a přístupem levné pracovní síly. Další významnou skupinou, která usilovala o zachování suverenity byli tradiční konzervativní protestanti, kteří v Norsku tvoří početnou skupinu obyvatelstva.

Hypotéza na základě dvou podobných výsledků z roku 1972 a 1994 předpokládala nedostatečnou proměnlivost faktorů, které stály za neúspěchem. Nutno konstatovat, že mnoho faktorů bylo v obou zkoumaných obdobích podobných, avšak druhé zmíněné všelidové hlasování nebylo pouhou kopií toho prvního. Naopak v něm byla změněna celá řada faktorů, které jsou rozebrány v rámci vedlejších výzkumných otázek.

Druhá výzkumná otázka navazuje na první a zkoumá, jakou roli měly citlivé faktory v těchto referendech. V jednotlivých integračních procesech týkajících se Norska sehrála svou negativní roli celá řada faktorů, mezi které patřily zejména otázky

rybolovu, zemědělství, ropy a zemního plynu, anebo národní suverenity. V případě norského členství v ES/EU by právě zemědělský sektor podléhal režimu Společné zemědělské politiky, což byla pro řadu lidí neakceptovatelná překážka, která výrazně přispěla zejména v prvním zkoumaném období k negativnímu výsledku. Během přístupových jednání byla v následném období v tomto sektoru a také v oblasti rybolovu vyjednána celá řada výjimek, jež umožňovaly zachovat jejich výsostné postavení, avšak i přes tuto snahu zemědělské a rybářské nátlakové skupiny výrazně přispívaly na kampaň hnutí Ne Evropskému společenství a bezesporu pomohly k negativnímu výsledku. Odvětví zaměřující se na ropu a zemní plyn bylo v roce 1972 na samotném počátku a dosahovalo pouhých 1,7 % veškeré důlní a průmyslové výroby, avšak ve druhém období měla již podíl dosahující téměř 50 %. Norové si jsou dobře vědomi důležitosti tohoto odvětví, které z nich učinilo jeden z nejbohatších států Evropy, a není tedy divu, že zejména v roce 1994 výrazně přispělo k negativnímu výsledku. Snad nejdůležitějším faktorem, který stál za dvojitým neúspěchem byly obavy o zachování suverenity. Norsko je mladým státem, který získal svou nezávislost až v roce 1905 a jeho občané patří dle světového žebříčku mezi nejvíce nacionální, a právě z této příčiny byla kampaň skupin lobbujících proti členství založena na zachování těchto hodnot. Hypotéza, která předpokládala, že tyto faktory sehrály rozhodující úlohu byla tedy jednoznačně potvrzena.

Poslední výzkumná otázka se zabývala rozdílností mezi referendem z roku 1972 a tím z roku 1994. Je nutno si uvědomit, že od roku 1972 do roku 1994 proběhla výrazná změna geopolitické situace ve světě, a přesto byl výsledek v obou zkoumaných obdobích téměř totožný. Nejpozoruhodnějším rysem je bezesporu síla a stabilita regionálních kontrastů v těchto všelidových hlasováních. Tento rozpor napříč regiony potvrzuje již starý vzorec rozložení voličské základny, který se objevuje od samotného počátku norského politického systému. Úspěšný předpoklad byl naplněn ve východním, jižním a západním Norsku a také v Trøndelag. Naopak v severním Norsku a v oblasti fjordu Oslo byla odchylka odlišná, což ještě prohloubilo socioekonomické aspekty mezi občany z centra a periferie.

Velkým rozdílem v obou referendech byla aktuální situace mezi skandinávskými státy. Zatímco v prvním referendu nebyl fakticky členem ES žádný severský stát, ve druhém tomu bylo jinak. Dánsko bylo členem již od roku 1973 a zbylé státy čelily tomuto rozhodnutí. V říjnu 1994 proběhlo referendum ve Finsku, kde se 56,89 % tamních voličů rozhodlo pro vstup. Pozitivního výsledku bylo v referendu dosaženo

také ve Švédsku, s poměrem 52,74 % ku 47,26 %. Jelikož mezi skandinávskými zeměmi panuje obrovská solidarita, bylo předpokládáno, že i Norsko bude následovat své severské partnery a vysloví se také ve všelidovém hlasování pozitivně. Následně se však ukázalo, že kladné výsledky u sousedů zmobilizovaly odpůrce, kteří by za normálních okolností vůbec nehlasovali. Ve druhém období zároveň nespojila vládnoucí Norská strana práce výsledek s vyslovením své důvěry, jako tomu bylo v prvním období a z tohoto důvodu celá řada jejich tradiční voličské základny volila proti vstupu, zatímco v roce 1972 raději nevolili.

Velice zajímavá je také genderová změna. Zatímco v prvním referendu byly rozdíly dle pohlaví marginální, ve druhém tomu tak již nebylo a téměř 57 % žen hlasovalo negativně v komparaci s „pouze“ 48 % muži. Tato změna byla způsobena výraznou transformací veřejného sektoru, na jejímž základě byl zdvojnásoben počet zaměstnanců s převahou žen. Tento pracovní sektor tedy výrazně přispěl k ženské zaměstnanosti a rozvoji sociálního státu, který byl tradičně výrazně konzervativní a silně protiintegrační, což se projevilo na samotných výsledcích v roce 1994.

Za další významnou změnu lze považovat věkovou odchylku v hlasování. V roce 1972 to byli právě mladí lidé, kteří byli nejvíce proti členství Norska v ES, a naopak staří lidé byli v této oblasti podstatně pozitivnější. Pokud se podíváme na vývoj hlasování dle věkové struktury v roce 1994, tak je těžké najít jakýkoliv vzorec na základě tohoto indexu, jelikož jednotlivá data jsou ve své podstatě vyrovnaná. Skutečnost z roku 1972 může být zapříčiněna samotným generačním nahlížením na princip evropské integrace. Starší lidé, kteří zažili světovou válku, vnímají evropskou integraci jako záruku míru, kooperace, stability a rozvoje. Naopak mladší generace bez této historické zkušenosti prosazuje více hodnoty nacionalismu a nezávislosti, což jsou atributy, které by jim případné začlenění mohlo narušit. Hypotéza, která předpokládala, že druhé referendum bylo pouhou kopií toho prvního, byla tedy jednoznačně vyvrácena.

Cíle diplomové práce bylo dosaženo, jelikož byly nalezeny odpovědi na všechny výzkumné otázky. Práce je přínosná svou komplexitou a závěry, které zahrnují celou řadu proměnlivých faktorů, jež vedly ke dvojitému neúspěchu v norských referendech a poskytují čtenáři široký náhled na téma Norsko v procesu evropské integrace. Téma by nadále mohlo být rozvíjeno kvantitativním výzkumem, který by se zaměřil na aktuální společenskou náladu v případě vypsání opětovného referenda, jež by se týkalo vstupu do EU. Nutno si uvědomit, že situace v Evropě prošla transformací a

koncept Evropské unie je čím dál častěji kritizován. Zároveň jsme svědky první secese uvnitř této organizace, kterou zapříčinil výsledek v britském referendu týkajícího se jeho vystoupení, tzv. Brexit. Promítla by se tato skutečnost do opětovného referenda? Jak by aktuální referendum dopadlo? Sehrály by negativní úlohu opětovně stejné faktory? Vystává celá řada otázek, na které by daný výzkum našel odpovědi a ucelené závěry.

Seznam zdrojů

1. Odborná literatura

- KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. 224 s.
- JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 256 s.
- FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 803 s.
- GERBET, Pierre. *Budování Evropy*. 1. vydání. Nakladatelství Karolinum, 2004. 450 s.
- PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 196 s.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Přímá Demokracie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 216 s.
- SMITH, Michael. *Občané v politice: studie k participativní a přímé demokracii ve střední Evropě*. 1. vydání. Praha: Institut pro sociální a ekonomický analýzy, 2009. 169 s.
- BARNES, Ian. *The european union ant he nordic countries*. 1. vydání. London;New York: Routledge, 1996. 328 s.
- DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015. s. 140 s.
- HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 340 s.
- FAJMON, Hynek a kol. *Vznik EFTA: Padesát let poté*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. 163 s.
- FIALA, Petr, STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009. 266 s.
- STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 727 s.
- BRUNCLÍK Miloš a kol. *Skandinávie. Proměny politiky v severských zemích*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 303 s.

- HARRY, Frédérique. *New Multicultural Identities in Europe: Religion and Ethnicity in Secular Societies*. 1. vydání. Leuven University Press, 2014. 246 s.
- JÜPTNER, Petr a kol. *Evropská lokální politika*. 1. vydání. Praha: Petr Jüptner ve spolupráci s Institutem politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, 2007. 251 s.
- VALENTA, Jaroslav. *Velcí evropané: Adam Rapacki – Střední Evropa bez atomových zbraní*. 1. vydání. Praha: EVA, 1999. 20 s.
- WEIDENFELD, Werner a kol. *Evropská unie od A do Z*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1995. 398 s.
- CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union*. 1. vydání. New York: Routledge, 1992. 256 s.
- GSTÖHL, Sieglinde. *Reluctant Europeans: Norway, Sweden, and Switzerland in the proces of integration*. 1. vydání. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2002. 269 s.
- MILES, Lee. *The European Union and the Nordic Countries*. 1. vydání. Routledge, 1996. 328 s.
- SCALER, Jamie. *Negotiating Membership in the WTO and EU*. 1. vydání. Routledge: Taylor and Francis, 2017. 150 s.

2. Odborné články

- PINDER, John. European Community and Nation-State: A case for a Neo-Federalism. *International Affairs*, roč. 62, č. 1. s. 41-54.
- SCHRAM, Sanford. Politics, Professionalism, and the Changing Federalism. *Social Service Review*, roč. 55, č. 1, s. 78-92.
- BURGESS, Michael. Federal Ideas in the European Community: Altiero Spinnelli and „European Union“, 1981-84. *Government and Opposition*, 1984, roč. 19, č. 3, s. 339-347.
- CAPORASO, James A. Encapsulated Integrative Patterns vs. Spillover: The Cases of Agricultural and Transport Integration in the European Economic Community. *International Studies Quarterly*, 1970, roč. 14, č. 4, s. 361-394.
- PETZINA, Dietmar a kol. The Origin of the European Coal and Steel Community: Economic Forces and Political Interests. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 1981, roč. 137, č. 3, s. 450-468.

- LESLIE, Peter. Interest Groups and Political Integration: the 1972 EEC Decisions in Norway and Denmark. *The American Political Science Review*, 1975, roč. 69, č. 1, s. 68-75.
- KAHRAMAN, Sevilay. The European Union and the Challenge of Enlargement. *Marmara Journal of European Studies*, 1997, roč. 5, č. 1-2, s. 147-178.
- SCHILDHAUS, Aaron. 1992 and the Single European Act. *The International Lawyer*, 1989, roč. 23, č. 2, s. 549-555.
- PAULO, Jorge Silva. The European Defense Sector and EU Integration. *The Quaterly Journal*, 2008, roč. 8, č. 1, s. 11-57.
- GOEBEL, Roger J. The European Union in Transition: The Treaty of Nice in Effect; Enlargement in Sight; A Constitution in Doubt. *Fordham International Law Journal*, 2003, roč. 27, č. 2, s. 455-502.
- HOTI, Afrim, GËRGURI, Dren. The Copenhagen Political Criteria for joining the EU: The case of Kosovo. *Teorija in Praksa*, 2017, roč. 54, č. 6, s. 1008-1022.
- HOBOLT, Sara B, BROUARD, Sylvain. Contesting the European Union? Why the Dutch and the French Rejected the European Constitution. *Political Research Quarterly*, 2011, roč. 64, č. 2, s. 309-322.
- IZHAK, Oleksii. Multipolar World: A Ukraine Crisis Case Study. *Connections: The Quarterly Journal*, 2016, roč. 15, č. 1, s. 32-44.
- HARTMANN, Frederick. The détente debate. *Naval War College Review*, 1977, roč. 30, č. 1, s. 33-40.
- BAKKEOVÁ, Elisabet. Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). *Mezinárodní politika*, 2002, roč. 26, č. 2, s. 12-15.
- PIERCE, Roy a kol. Referendum Voting Behavior: The Norwegian and British Referenda on Membership in the European Community. *American Journal of Political Science*, 1983, roč. 27, č. 1, s. 43-63.
- GAŽOVIČ, Ondrej, MINAŘÍK, David. Norsko opět dál Evropské unii. *Revue politika*, 2005, roč. 3, č. 9. Dostupné na <https://old.cdk.cz/rp/clanky/284/norsko-opet-dal-evropske-unii/>.
- JUNGAR, Ann-Cathrine. Integration by Different Means: Finland and Sweden in the EU. *Scandinavian Studies*, 2002, roč. 74, č. 3, s. 397-426.

- BJORKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40.

3. Internetové zdroje

- DUNN, Thomas M. *Neo-Functionalism and the European Union* [online]. e-ir.info, 28. listopadu 2012 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.e-ir.info/2012/11/28/neo-functionalism-and-the-european-union/>>.
- PLECHANOVÁ, Běla. *70. léta* [online]. euroskop.cz, [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8887/sekce/70-leta/>>.
- BICANOVÁ, Jitka. *Některé otázky související s Schengenským informačním systémem* [online]. epravo.cz, 13. října 2011 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nektere-otazky-souvisejici-s-schengenskym-informacnim-systemem-77161.html>>.
- *Irsko* [online]. euroskop.cz, [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/538/sekce/irsko/>>.
- KÁBELOVÁ, Andrea. *Lisabonská smlouva a Česko* [online]. czech.cz, 25. května 2010 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<http://www.czech.cz/cz/Objevte-CR/Fakta-o-CR/Politika/Lisabonska-smlouva-a-Cesko>>.
- BYDŽOVSKÁ, Marie. *Kořeny a průběh krize eurozóny* [online]. euroskop.cz, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>>.
- *Migrační krize* [online]. publications.europa.eu, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/cs/>>.
- *Vícerychlostní evropa* [online]. euroskop.cz, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/292/sekce/v-w/>>.
- *Brexit* [online]. vlada.cz, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/Brexit/>>.
- *Rozšíření EU* [online]. ec.europa.eu, [cit. 11. července 2019]. Dostupné na <https://ec.europa.eu/info/policies/eu-enlargement_cs>.

- KARJALAINENOVÁ, Maija. *Místní referendum: přežitek či efektivní přímá demokracie* [online]. mvcr.cz, [cit. 8. července 2019]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/konzultace-2010-mistni-referendum-prezitek-ci-efektivni-prima-demokracie.aspx>>.
- BOČEK, Jan. *Více přímé demokracie: čeká nás polarizace společnosti a oslabení parlamentu?* [online]. irozhlas.cz, [cit. 8. července 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prima-demokracie-referendum-okamura-hnuti-ano-babis-kscm_1711160800_jab>.
- PIETRAŠ, Petr. *Irsko a Lisabonská smlouva. Selský rozum řekl ne* [online]. euroskep.cz, 23. června 2008 [cit. 10. července 2019]. Dostupné na <<https://www.euroskep.cz/46/1232/clanek/irsko-a-lisabonska-smlouva-selsky-rozum-rekl-ne/>>.
- *FAO Fisheries and Aquacultur* [online]. fao.org, [cit. 24. dubna 2019]. Dostupné na <<http://www.fao.org/fishery/facp/NOR/en>>.
- ČÁSTEK, Michal. *Co by Norsku přistoupení k EU vlastně přineslo?* [online]. euractiv.sk, 11. února 2004 [cit. 25. dubna 2019]. Dostupné na <<https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/opinion/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo/>>.
- NIKEL, David. *A brief history of Norway* [online]. lifeinnorway.net, 11. dubna 2018 [cit. 26. dubna 2019]. Dostupné na <<https://www.lifeinnorway.net/history-of-norway/>>.
- *Om Arbeiderpartiet* [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 26. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/om/>>.
- *Information in English* [online]. frp.no, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.
- LASÁK, Jan. *Norská Fremskrittspartiet: most přes navždy* [online]. globalpolitics.cz, [cit. 4. ledna 2019]. Dostupné na <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/norska-strana>>.
- DEYL, Daniel. *V norských volbách vyhrála pravice (a přízrak Anderse Breivika)* [online]. reflex.cz, 10. září 2013 [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.reflex.cz/clanek/info-x/51733/v-norskych-volbach-vyhrala-pravice-a-prizrak-anderse-breivika.html>>.
- *KrF in other languages* [online]. krf.no, [cit. 6 ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.krf.no/politikk/in-other-languages/>>.

- JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. *16.3. – Založení Socialistik Venstreparti* [online]. skandinavskydum.cz, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.skandinavskydum.cz/16-3-zalozeni-sosialistisk-venstreparti/>>.
- *Joint he struggle for an inclusive society* [online]. sv.no, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.sv.no/english/>>.
- *Senterpartiets historie* [online]. senterpartiet.no, [cit. 6. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.senterpartiet.no/Om%20SP/historien/Historie>>.
- *Venstres historie* [online]. venstre.no, [cit. 7. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/om/historie/>>.
- HAVLÍK, Vlastimil. *Proměny norské politiky* [online]. politologickycasopis.cz, [cit. 22. června 2019]. Dostupné na <http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2006/3/Polcas_2006_3_pp_285_305.pdf>.
- *Norway – Political parties* [online]. nsd.no, [cit. 22. června 2019]. Dostupné na <https://nsd.no/european_election_database/country/norway/parties.html?TB_iframe=true&width=921.6&height=921.6>.
- GARVIK, Olav. *Nei til EU* [online]. snl.no, 17. května 2018 [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <https://snl.no/Nei_til_EU>.
- *Nei til EU – I Kristen Nygaards and* [online]. neitileu.no, [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <<https://neitileu.no/aktuelt/nei-til-eu-2018--i-kristen-nygaards-and>>.
- GUNNAR, Magnus. *EU-argumentene som gikk ut pa dato* [online]. aftenposten.no, 11. prosince 2008 [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/norge/i/y75pe/EU-argumentene-som-gikk-ut-pa-dato>>.
- *EFTA through the years* [online]. efta.int, [cit. 8. března 2019]. Dostupné na <<https://www.efta.int/About-EFTA/EFTA-through-years-747>>.
- *Posters supporting the „Yes“ vote in the referendum on Norway´s accession to the European Union* [online]. cvce.eu, [cit. 22 června 2019]. Dostupné na <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/1426eefc-0687-4f89-b851-5d60e0fc492c/Resources#3f843aa7-62f5-42ce-92a1-ef067b325a15_en&overlay>.

- *GDP per capita* [online]. data.worldbank.org, [cit. 19. července 2019].
Dostupné na
<<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2015&locations=NO&start=1994>>.

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1 - výsledky norských parlamentních voleb v letech 1961-1993
- Tabulka č. 2 - reálný a předpokládaný norský nesouhlas s členstvím v EU na základě parlamentních voleb z roku 1993 zohledňující geografický prvek
- Tabulka č. 3 - procentuální vyjádření soukromého a veřejného sektoru
- Tabulka č. 4 - rozdělení veřejných zaměstnanců do příslušných skupin
- Tabulka č. 5 - sociální status
- Tabulka č. 6 - hlasování dle vzdělání a pohlaví
- Tabulka č. 7 - hlasování dle věkové struktury

Seznam grafů

- Graf č. 1 - vývoj názoru o EU
- Graf č. 2 - vývoj počtu členů ESVO
- Graf č. 3 - norské referendum 1972
- Graf č. 4 - norské referendum 1994

Abstrakt

Diplomová práce komplexně analyzuje Norsko v procesu evropské integrace s důrazem na podrobnou komparaci jednotlivých všelidových hlasování z roku 1972 a 1994. Publikace je členěna na teoretickou část, jenž pojednává o teoriích evropské integrace, přímé demokracii, či o faktorech ovlivňující samotní integrační procesy a analytickou část rozebírající charakteristiku norského politického systému a jeho vývoje po 2. světové válce s patřičným rozebráním samotných referend za užití komparativní metody.

Klíčová slova

Norsko, evropská integrace, přímá demokracie, referendum, rybolov, zemědělství, ropa a zemní plyn, suverenita, politický systém, Evropské společenství, Evropská unie, Evropské sdružení volného obchodu, Evropský hospodářský prostor, norské fondy, komparace

Abstract

My master's thesis analyses Norway in the process of European integration with emphasis on detailed comparison of particular referendum which took place in 1972 and 1994. The publication consists of theoretical part, which deals with theories of European integration, direct democracy and also with factors which influence integration process, and analytical part which deals with characteristics of the Norwegian political system and its development after the World War II and also with the comparison of above mentioned referendums.

Key words

Norway, European integration, direct democracy, referendum, fisheries policy, agricultural policy, oil and gas policy, sovereignty, political system, European Community, European Union, European Free Trade Association, European Economic Area, norwegian funds, comparison